

SA QOSIPELI TE ZISU KARISITO SAPU KUBERIA ZONE Sa Vinabakala

Sa Qosipeli sapu kuberia e Zone koasa guguana e Zisu sapu sa Zinama toa holana te Tamasa, pu "Ta evaṇae na tie meke koa somanae koa gita." Asa tugo sapu zama nia sa qosipeli hie, sapu guahe: "Ta kubere sa Inavoso Leana hie pude sarini pu tiroa si kaqu va hinokaria sapu e Zisu si sa Karisito, sapu ele tava tatarana, na Tuna Tamasa, meke pa korapadi rina dia rinaṇerane koa Sa si kaqu vagia rini sa tinoa hola." (20:31)

Pa pinodalaena sa qosipeli si ta tozi sapu e Zisu mo sa Zinama toana, meke beto sapu gua asa si ta vivinei sari na tinavete variva magasadi te Zisu pu vata dogoro nia sapu e Zisu mo sa Karisito tava tatarana, na Tuna Tamasa. Beto sari na tinavete variva magasadi si luli mae sari na vivinei pu vata dogoro nia sa guguana e Zisu sapu boka dogoria gita koari Nana tinavete variva magasadi. Meke koari na vivinei hire si hoke ta tozi gua tugo sapu va hinokaria ri kaiqa tie se Zisu meke lulia rini si Asa, ba ari kaiqa pule si va karia meke korodia va hinokaria si Asa. Soku ginugua saripu evaṇi Zisu meke sapu ta evaṇa koa Sa meke koari Nana disaepeli pa bonina sapu ta qorae si Asa si ta tozi va bakala koari na hinia 13-17. Ta tozi tugo koa rini sa Nana zinama vina namanama, na vina niṇira

koa rini koasa rane arilaena koasa Nana minate pa korosi. Koari na hinia vina betobeto si ta tozi sa tinuqe vagina, sa pinituna, sa Nana minate pa korosi, sa Nana tinuru pule, meke sari Nana vinura koari Nana disaepeli pa mudina sa Nana tinuru pule pa minate.

Sa vivineina sa barikaleqe barabaratana pa (8:1-11), si ta pusi veko guahe [] pa kinubekubere, sina pa soku kinubekubere koadi meke sokudi rina tie ililiri kekenu si lopu kuberia si asa, ba ari kaiqa si kuberia si asa koari na votiki vasidi.

Zama nia e Zone sa vinariponi tinoa hola sapu mae guana koe Karisito, sa vinariponi sapu podalae kamahire, meke ta poni koarini pu va hinokaria meke lulia se Zisu sapu sa sirana na hinokara meke na tinoa. Keke nati ginugua koasa Qosipeli sapu kuberia e Zone si na vina balabalana sa gugua e Zisu koari na tinuona pu hoke ta dogoro doduru rane pa tinoa tana tie: guana kolo, palava, kalalasa, na sepati meke sari nana sipi, sa huda vaeni meke sari na vuana.

Sari na Nati Pinaqapaqahana sa Buka

Sa zinama kekenu. Hinia 1:1-18

Zone Papitaiso meke sari na disaepeli te Zisu.

Hinia 1:19-51

Sari na tinavete pu evani Zisu koari na kobi tinoni. Hinia 2:1 kamo hinia 12:50

Sari na rane vina betobeto pa Zerusalem meke pa vasidi tatadi. Hinia 13:1 kamo hinia 19:42

Sa tinuru pule meke sari na vinura tanisa Banara. Hinia 20:1-31

Vinabetona: keke Nana vinura pule pa Qaleli.
Hinia 21:1-25

Sa Zinama Tinoa

¹ Pa pinodalaena tu sipu lopu ele ta tavete sa kasia popoa si ele koa Nana tu sa Zinama, meke koa somanae koe Tamasa sa Zinama, meke sa Zinama si na Tamasa.

² Pa pinodalaena hokara si ele koa nana tu koe Tamasa sa Zinama.

³ Taveti Tamasa koa Sa sari doduru likakalae, meke lopu keke koari doduru tiñitoña, si lopu somana tavetia Sa.

⁴ Koa koa Sa sa tinoa meke sa tinoa asa si va kalalasaki sari doduru tie.

⁵ Meke pelara vura pa hinuporo sa kalalasa hie, meke lopu hite boka va matea sa hinuporo si Asa.

⁶ Ta garunu koe Tamasa si keke tie, sa pozana sa si e Zone Papitaiso.*

⁷ Mae tozia sa koari na tie sa guguana sa kalalasa hie, pude arini pu avosia sa inavosona Sa si madi va hinokaria.

⁸ Lopu na asa sa kalalasa, ba sapu mae nia sa si pude tozia mo sa guguana sa kalalasa hie.

⁹ Sa kalalasa hinokara, sapu va kalalasi sari doduru tie si korapa mae koasa kasia popoa.

¹⁰ Koa Nana si Asa pa kasia popoa, meke ta tavete koa Sa sa kasia popoa, ba lopu gilania rina tie si Asa.

¹¹ Meke mae tugo koasa Nana popoa soti si Asa, ba lopu va kamoia rina turañana.

¹² Ba arini pu va kamoia si Asa, arini pu va hinokaria sa Pozana Sa, si poni ni Sa sa

* 1:6 Mt 3:1; Mk 1:4; Lk 3:1-2

niniranira pude ta evaṇae na koburu te Tamasa si arini.

¹³ Lopu podo pa ginugua masa na ehara, na vina nonoga pa tini, babe pa hiniva tana tie si arini; ba pa hiniva mo te Tamasa si vata evaṇa ni Sa pude na koburu Tanisa si arini.

¹⁴ Meke sa Zinama si ta evaṇae na tie toana, meke koa somanae koa gita meke dogoria gita sa Nana tinoa tinamasa sapu koa ia na tataru variharupi meke na hinokara. Asa sa tinoa tinamasa sapu vagia sa Tuna ekei koasa Tamana.

¹⁵ Zama nia Zone si Asa meke velavela vura se Zone meke zama, "Hiera sa tie sapu tozia rau gugua visoroihe, meke zama guahe si rau, 'Sa tie sapu kaqu luli mudi mae koa rau si arilaena hola nau Sa si rau, sina lopu ele podo tu rau, ba ele koa Nana tu si Asa,'" gua si asa.

¹⁶ Koasa Nana tataru variharupi sapu siṇi luluapae, si vagi vari luli minana si gita doduru.

¹⁷ Ponini gita Tamasa sa Tinarae koe Mosese, ba sa tataru variharupi meke sa hinokara si mae gua koe Zisu Karisito.

¹⁸ Loke tie si ele dogoria sa Tamasa. Ba sa Tuna Tamasa sapu sa Tuna ekei pu koa kapae koasa Tamana, si vata gilana valeana nia sa Tamasa koa gita.

Sa Inavoso te Zone Papitaiso

(Matiu 3:1-12; Maka 1:1-18; Luke 3:1-18)

¹⁹ Ta garunu koari na koimata tadi na tie Ziu pa Zerusalem, sari kaiqa hiama^d na Livaeti^d pude la koe Zone, meke nanasia sapu esei si asa, gua.

²⁰ Ba lopu tomea Zone si keketona, ba tozi va bakala valeana nia sa, “Lopu sa Karisito^d si rau,” gua si asa.

²¹ Ke nanasa pulea pule rini si asa, “Esei tu si agoi? E Ilaiza tu?” “Lokari lopu asa si arau,” gua se Zone. “Sa poropita^d tu sapu ta korotae mae gua koe Mosese si agoi?” Nanasa guni pulea tugo rini si asa. “Lokari,” olaña pule gua tugo si asa.*

²² “Ego, tozini gami sapu esei zonazona tugo si agoi, pude mami la tozi ni sarini pu garunu gami si gami. Ke esei tugo guni pule nigo si agoi?” gua si arini.

²³ Meke olaña la i Zone si arini, “Arau tugo si asa sapu tozia sa poropita Aisea, sapu guahe: ‘Keke tie si korapa tarae velavela guahe pa soloso qega:

Mi va nama nia sa sirana tanisa Bañara,’” gua.*

²⁴ Kaiqa rina Parese^d pu somana koarini pu ta garunudi,

²⁵ si mae nanasa pulea pule se Zone, “Be lopu sa Karisito babe e Ilaiza, babe sa poropita sapu tozia Mosese si agoi, si na vegua ke papitaiso^d tie tu si goi?” gua si arini.

²⁶ Ba olaña la se Zone, “Hinokara, na kolo mo si papitaiso nia tie rau, ba koa nana koa gamu sana si keke tie sapu arilaena hola nau, asa sapu lopu gilania gamu.

²⁷ Asa sa tie sapu korapa luli mudi mae koa rau, ba lopu garoqu rau pude rupahi sari Nana sadolo,” gua se Zone.

* **1:21** Mal 4:5; Diut 18:15,18 * **1:23** Ais 40:3

²⁸ Arini si ta evaṇa pa Betani, pa kali gasa rimata koasa Ovuku Zodani, vasina pu papitaiso^d tie sa.

Sa Lami te Tamasa

²⁹ Pa koivugona si dogoria Zone se Zisu, korapa ene mae koa sa, meke zama si asa, “Dotu sa Lami^d te Tamasa korapa maehe; Asa sa tie sapu kaqu vulasa pani sari na sinea tadi na tie pa kasia popoa.

³⁰ Meke Asa sa tie sapu zama gunia rau he, ‘Keke tie si korapa luli mudi mae koa rau, sapu arilaena hola nau si rau, sina ele koa nana tu si Asa sipu lopu ele podo si rau!’

³¹ Arau ba lopu gilania, sapu esei si Asa, ba na mae variva papitaiso kolo mo si rau, pude vata gilana nia mo si Asa koari na tinoni pa Izireli,” gua se Zone.

³² Meke hie gua sapu helahelae vura nia e Zone, “Dogoria rau sa Maqomaqo Hope sapu gore mae, guana baruku pa Maṇauru meke hake koa Sa.”

³³ “Arau ba lopu ele gilana valeania sapu Asa zoṇa tugo si Asa, ba sa Tamasa pu garunau pude papitaiso tie pa kolo, Asa zama au, ‘Kote dogoria goi gorena mae sa Maqomaqo Hope, meke hake koa sa tie, sapu kote papitaiso nia koari na tie sa Maqomaqo Hope,’ gua si Asa.

³⁴ Ele dogoro soti mataqu, ke helahelae nia rau kamahire sapu Asa tugo sa Tuna Tamasa,” gua se Zone.

Sari Disaepeli Kekenu te Zisu

³⁵ Meke pa koivugona, sipu korapa turu pule nana vasina se Zone meke sari karua nana disaepeli,

³⁶ si dogoria sa se Zisu korapa ene hola gua vasina, ke zama si asa, “Dotu sa Lami te Tamasa!” guni sa.

³⁷ Totoso avosia ri karua disaepeli gua sapu zama nia sa, si lulia mo ri kara se Zisu.

³⁸ Meke liṅana se Zisu meke dogori Sa korapa luli koa Sa si arini, ke nanasi Sa, “Na sa si hiva nia gamu?”

Meke olaṅa la si arini, “Rabae^d, pavei koa si goi?” (Sa ginuana Rabae si na titisa te Tamasa.)

³⁹ Meke olaṅa se Zisu, “Mae luli Au, mamu dogoria,” gua si Asa. Ke lulia rini si Asa, meke dogoria rini sa vetu vasina sapu koa ia Sa. Na tata made koloko veluvelu sa totoso hie, ke koa koa Sa si arini osolae kamoā boṅi.

⁴⁰ Keke ri kara sapu avosona sa zinama te Zone meke luli koe Zisu si e Aduru, sa tasina e Saimone Pita.

⁴¹ Meke tuturei la dogoria sa se Saimone sa tasina, meke zama ia sa si asa, “Tio, ele dogoria gami sa Mesaea,” gua si asa. Sa ginuana sa Mesaea si e Karisito, gua.

⁴² Meke turana la nia sa koe Zisu se Saimone. Ke sipu dogoria Zisu si asa, si zama ia Sa, “Agoi se Saimone, sa tuna e Zone, ba kamahire si kaqu ta pozae Sipasi si goi,” gua si Asa. Kekenonoṅo ginuadi sari pozapoza Pita meke Sipasi, sa ginuadi si na patu.

Tioki Zisu sari Pilipi meke Nataniela

⁴³ Pa koivugona si hiva la pa Qaleli se Zisu, meke hata ia Sa se Pilipi meke sipu dogoria Sa, si zama la ia Sa, “Mae luli Au!” gua si Asa.

⁴⁴ Na tie pa Betiseda se Pilipi, meke gua tugo sari Aduru e Pita.

⁴⁵ Meke la tutuvia Pilipi se Nataniela meke tozi nia sa si asa, “Ele dogoria gami si Asa sapu tozia Mosese koasa Tinarae, meke sari na poropita ba gua tugo, Asa se Zisu pa Nazareti sa tuna e Zosepa,” gua si asa.

⁴⁶ Ke nanasa la ia Nataniela se Pilipi, “Tio, boka vura mae pa Nazareti si keke tinitona arilaena gua asa?” Meke olaña la se Pilipi, “Mae ba goi mamu dogoria,” gua si asa.

⁴⁷ Meke totozo dogoria Zisu se Nataniela sapu korapa mae, si zama nia Zisu, “Hiera sa tie Izireli hinokara; sapu loke nana kinohakoha la pa tie!” gua si Asa.

⁴⁸ Ke nanasa la ia Nataniela si Asa, “Vegua meke boka gilana tu Goi si rau?” gua si asa.

Meke olaña la ia Zisu si asa, “Ele dogorigo tu Rau sipu korapa habotu goi pa kauru huda piqi, totozo lopu ele tiokigo tu e Pilipi,” gua si Asa.

⁴⁹ Meke olaña la ia Nataniela si Asa, “Titisa, uve Agoi tugo sa Tuna Tamasa, na Bañara tadi na tie Izireli!” gua si asa.

⁵⁰ Meke zama se Zisu, “Sina tozi nigo mo Rau sapu dogorigo Rau habotumu pa kauru huda piqi, gua ke tiqe va hinokarau goi, ba kote dogori goi sapu hola nia sapu gua asa!”

⁵¹ Meke zama pule si Asa, “Maqu tozi voleanani gamu kamahire sa hinokara. Kaqu dogori gamu ta tukele sa Mañauru meke gore na sage sari na

mateana te Tamasa koasa Tuna^d na Tie,” gua se Zisu.*

2

Sa Vinarihaba pa Kena

¹ Pa vina neta rane si ta eva_{na} si keke vinarihaba koasa vasileana nomana pa Kena pa popoa Qaleli. Meke ele koa nana tu vasina sa tinana e Zisu.

² Somana ta ruvata tugo se Zisu meke sari Nana disaepeli.

³ Ke sipu beto sa vaeni^d, si zama la koe Zisu sa tinana, “Ele paho ni vaeni si arini,” gua si asa.

⁴ “Tinaqu, na vea ke tozi Nau tu goi, ura lopu ele kamo sa Qua to_{so}*,” ola_{na} gua se Zisu.

⁵ Meke zama la koari na nabulu sa tinana Zisu, “Mi tavetia sapu gua kaqu tozini gamu Sa,” gua.

⁶ Turu kapae dia si ka onomo vovoina kolo, sapu tana huve va via tie luli gua pa dia tinarae, sapu hopeke pada zuapa navulu lima babe keke gogoto manege lima lita kolo boka voi i.

⁷ Meke zama la koari na nabulu se Zisu, “To_{no} va si_{ni} ni kolo sari na vovoina kolo hire.” Ke va si_{ni} luluapae ni kolo rini.

* **1:51** Zen 28:12 * **2:4** Sa zinama “lopu ele kamo sa Qua to_{so}” si hoke tozia e Zisu koari na vesi hire: Zone 7:6, 8, 30, 8:20 Meke hoke zama nia tugo Sa sa Nana minate sapu guahe: “Ele kamo sa to_{so} kamahire pude kaqu tava lavata sa Tuna na Tie,” koari na vesi hire Zone 12:23,27; 13:1; 16:32; 17:1 Sa tinana gina lopu gilania sapu zama nia Zisu sa Nana minate pa korosi, ba lopu korona tugo se Zisu pude va dogoro nia sa Nana vina lavata.

⁸ Meke tozi ni Sa, “Ego, mi toño va karovo vagi kaiqa kolo, mamu paleke lani koasa tie kopuna sa inevaña,” gua si Asa, ke tavetia tugo rini sapu gua tozi ni Sa.

⁹ Meke sipu napoa sa tie kopu inevaña, si va liñilinia sa sa kolo sapu ele ta ilirae vaeni hinokara, ke magasa sisigiti si asa. Ba lopu gilania sa sapu pavei mae guana sa vaeni hie, ba sari na nabulu mo pu toñona sa si gilania. Gua asa, ke tiokia sa sa tie varihaba, meke zama,

¹⁰ “Tio, sa vaeni leana hola gua hie si hoke tava hia kekenu koari na tie, meke sipu ele beto napo va soku rini, si tiqe hoke va hia ia rini sa kolo vaeni sapu pasana. Ba agoi si kopu veko nia sa vaeni leanana, meke kamahire tu tiqe va vura ia goi si asa,” gua si asa.

¹¹ Hie tugo sa tinavete variva magasa kekenu hokara sapu tavetia Zisu pa vasileana Kena pa popoa Qaleli; sapu va dogoro nia Sa vasina sa Nana ninirañira, ke va hinokaria ri Nana disaepeli si Asa.

¹² Sipu beto saripu gua hire, si ene gore la pa Kepaniami se Zisu meke sa tinana, sari na tasina koreo meke sari Nana disaepeli, meke la koa hite kaiqa rane vasina si arini.*

*Hadui Zisu sari Tie Holuholu pa Zelepade
(Matiu 21:12-13; Maka 11:15-17; Luke 19:45-46)*

¹³ Ego, tata sa toতোসো tanisa Inevaña Pasova^d, ke topue sage la pa Zeruselema se Zisu.*

* **2:12** Mt 4:13 * **2:13** Ekd 12:1-27

14 Sipu kamo Sa vasina si nuquru la si Asa koasa varivarigarana tanisa Zelepade, meke dogori Sa vasina sari na tie pu korapa vari holuholui bulumakao na sipi na baruku, meke sari na tie pu korapa hobehobe poata Roma la pa poata tadi tie Ziu, habotu dia koari na tevolo.

15 Ke tavetia Sa si keke hilihiliburuana meke hadu vuravura ni Sa sari doduru kurukuru: sari na sipi na bulumakao pa Zelepade. Meke tupele titisi ni Sa sari na tevolo tadirini pu vari hobehobei poata, ke talahuarae limilamae sari na dia poata.

16 Meke zamai Sa sari na tie pu holuholu baruku, "Paleke va seui sari na tinitona hire! Mu lopu tavete gunia na vasina holuholuana sa vetu tanisa Tamaqu," gua si Asa.

17 Meke balabala ia ri Nana disaepeli^d sapu gua zama nia sa Kinubekubere Hope, sapu guahe: "Qua Tamasa, tataru sisigiti nia Rau sa Mua Zelepade^d, ke ta sigiti nia Rau gua na nika pa buloqu," gua.*

18 Ke mae nanasia ri na koimata tadi na tie Ziu se Zisu, "Na vina gilagila sa si boka tavetia goi pude va sosodea gami sapu na ari Mua niniraira si Goi pude tavetia si hie?" gua si arini.

19 Meke olaña se Zisu, "Huaria sa Zelepade hie, meke pa rane vina neta si kaqu va turu pulea Rau si asa," gua si Asa.*

20 "Vegua, kaqu va turu pulea mo goi pa ka neta rane sia? Sina ka made navulu onomo

* 2:17 Sam 69:9 * 2:19 Mt 26:61, 27:40; Mk 14:58, 15:29

vuaheni tu seunaena gua sa kinurina sa Zelepade hie!” gua si arini.

²¹ Ba sa Zelepade sapu gunia Zisu si sa tinina mo.

²² Ke mudina sapu turu pule pa minate si Asa, si balabala pulea ri Nana disaepeli gua sapu zama nia Sa, ke va hinokaria rini sa Kinubekubere Hope meke sa zinama te Zisu.

Gilani Zisu sari na Bulodi ri Doduru Tie

²³ Sipu koa pa Zerusalem pa tooso Inevana Pasova^d se Zisu, si va hinokaria ri soku tie si Asa, sina dogori rini sari na tinavete variva magasadi pu taveti Sa.

²⁴ Ba lopu kalavarae la i Zisu si arini, sina ele gilana betoi Nana tu Sa sari doduru tie.

²⁵ Lopu kilu tozi nia keke tie si Asa, koari na gugua^d rini, sina ele tumae nia Nana gua sapu koa pa bulodi ri na tie.

3

Zisu meke Nikodimasi

¹ Koa nana si keke nati palabatu tadi na tie Ziu, sa pozana sa si e Nikodimasi; keke rina Parese^d si asa.

² Keke boⁿi si ene golomo mae koe Zisu si asa, meke zama, “Rabae^d, gilango mami gami sapu keke titisa ta garunumu mae koe Tamasa si Goi. Sina loke tie si boka taveti sari na tinavete variva magasadi gua sapu taveti Goi, be lopu koa koasa sa Tamasa.”

³ Ba olana la koasa se Zisu, “Maqu tozi va hinokara nigo, be lopu podo pule sa tie, si lopu

boka dogoria sa sa Binaṅara te Tamasa,” gua si Asa.

⁴ “Ai, vegua meke kote boka podo pule si keke tie sapu ele nomana? Namu lopu kaqu boka nuḡuru pule la pa tiana sa tinana si asa, meke podo pule pa vina rua toto!” gua se Nikodimasi.

⁵ Ba olaṅa la ia Zisu si asa, “Maqu tozi va hinokara nigo: loke tie si boka nuḡuru pa Binaṅara te Tamasa be lopu podo pa kolo meke koasa Maḡomaḡo Hope si asa.

⁶ Ura sapu ta podo koasa tini si tini tugo, meke asa sapu ta podo koasa Maḡomaḡo Hope, si tanisa Maḡomaḡo Hope tugo.

⁷ Mu lopu magasa nia sapu gua tozi nigo Rau, sapu gamu doduru si kaqu podo pule.

⁸ Doṅo la koasa givusu; hoke raza lamae si asa, meke avosia mo goi sa buruṅuna, ba lopu hite gilania goi pavei mae guana, babe pavei la guana. Kekenono puta gua tugo asa sa tie pu ta podo koasa Maḡomaḡo Hope,” gua se Zisu.

⁹ “Vegua meke kote boka ta evaṅa sapu gua asa?” nanasa gua se Nikodimasi.

¹⁰ Meke olaṅa se Zisu, “Nake na titisa arilaemu tu tadi pa Izireli^d si goi, ba na vegua ke lopu gilani tu goi sari ginugua arini?

¹¹ Maqu tozi va hinokarani gamu: zama vura nia gami sapu gua gilania gami, meke tozi vura nia gami sapu gua dogoro sotia gami; ba loke tie gamu si emi va hinokari sari na mami zinama.

¹² Ele tozi nigo Rau sari na tiṅitona tanisa kasia popoa hie, ba lopu va hinokarau goi, si vegugua

meke kote boka va hinokarau goi, be tozi nigo Rau guguadi sari na tinitoña Mañauru?

¹³ Loke tie si ele sage la pa Mañauru pude la gilania sapu gua ta evaña vasina. Ba sa Tuna^d na Tie mo, Asa mo si gore mae guana pa Mañauru.

¹⁴ Gua sapu ovulu sage nia Mosese sa noki boronizi pa batuna sa huda pa soloso qega^d, si kaqu ta ovulu sage gua tugo asa sa Tuna na Tie,*

¹⁵ pude arini pu raña si Asa, si kaqu tagoa sa tinoa hola.

¹⁶ Ura tataru sisigiti nia Tamasa sa kasia popoa, ke poni nia Sa sa Tuna ekei, pude arini pu raña si Asa si lopu kaqu tava kilasa pa Heli ba kaqu tagoa rini sa tinoa hola.

¹⁷ Ura lopu garunu mae nia Tamasa sa Tuna pude pitu ia sa kasia popoa, ba pude ta harupu sa kasia popoa koa Sa.

¹⁸ Asa sapu raña sa Tuna si lopu kaqu tava kilasa koe Tamasa, ba asa sapu lopu raña si Asa si ele somana pude tava kilasa koe Tamasa, sina lopu raña sa sa Tuna ekei sa Tamasa.

¹⁹ Gua asa, ke guahe sa vinaripitui, ele mae sa kalalasa pa popoa pepeso, ba okoro nia rina tie sa hinuporo, hola nia sa kalalasa, sina kaleadi sari na dia tinavete.

²⁰ Asa sapu tavete va sea si kilua sa kalalasa, meke lopu hiva vura mae koasa, sina hiva tomei sa sari nana tinavete kaleadi.

²¹ Ba asa sapu evaña sa hinokara, si mae koa sa kalalasa, pude ta dogoro va bakala sapu gua tavetia sa si pa vina tabena sa Tamasa," gua se Zisu.

* **3:14** Nab 21:9

Zisu meke Zone

²² Beto asa si la gua pa popoa Ziudia se Zisu meke sari Nana disaepeli, meke koa paki koa rini vasina se Zisu, meke variva papitaiso.

²³ Zone ba papitaiso tie pa Aenoni, tata pa Salimi, sina sokua kolo sa vasina asa. Ke la koa sa sari na tie, meke ta papitaiso koa sa si arini.

²⁴ Koasa totoso hie si lopu ele ta veko pa vetu varipusi se Zone.*

²⁵ Meke kaiqa rina disaepeli te Zone si varitokei nia koa keke tie Ziu sa gugwana sa vinavia pa hahanana vinahesi tadi na tie Ziu.

²⁶ Ke la koe Zone si arini meke zama, “Titisa, balabala ia tugo goi sa tie sapu somana koa goi pa kali karovona sa Ovuku Zodani, sapu vivinei nia goi? Sa tie asa si korapa variva papitaiso kamahire, meke soku tie si korapa la koa Sa!” gua si arini.

²⁷ Meke olaña la i Zone si arini, “Loke tie si boka vagia keketona, be lopu ta poni nia sa koe Tamasa si asa.

²⁸ Ele gilania mia mo gamu sapu zama nia rau, sapu lopu sa Karisito si rau, ba ta garunu va kenue mo koa Sa si rau.*

²⁹ Sapu gunia rau si guahe: Sa barikaleqe si tanisa tie pu habana, ba lopu tanisa nana baere. Sa nana baere si somana mo pa vinarihaba, meke aqa nia sa sa minae tanisa tie varihaba. Meke sipu mae kamo si asa, meke avosia sa nana baere sa mamalaiñina sa, si qetu sa nana baere. Ego, arau ba gua tugo, qetu hola si rau kamahire, sina ele mae kamo sa Karisito.

* **3:24** Mt 14:3; Mk 6:17; Lk 3:19-20 * **3:28** Zn 1:20

³⁰ Asa tu si kaqu arilaena hola nau si rau, meke arau si kaqu tava hiteke gore,” gua se Zone.

Asa sapu Mae Guana pa Mañauru

³¹ Asa sapu gore mae guana pa Mañauru si arilaena hola koari doduru. Ba asa sapu koana pa pepeso si tanisa pepeso tugo, meke vivinei ni sa sari ginugua tanisa popoa pepeso. Ba Asa sapu gorena mae pa Mañauru si ululu hola koari doduru.

³² Tozi vura ni Sa koari na tie sapu gua ele dogori na avosi Sa, ba loke tie va hinokaria sa Nana zinama.

³³ Ba asa sapu va hinokaria sa Nana zinama si va egoa sa sapu hinokara sa Tamasa.

³⁴ Asa sapu ta garununa koe Tamasa, si tozia Sa sa zinama te Tamasa, sina lopu ta nana kamo sa Maqomaqo Hope sapu poni nia Tamasa koa Sa.

³⁵ Ura tataru sisigiti nia Tamasa sa Tuna, ke vekoi Sa pa Nana ninirañira sari doduru likakalae.*

³⁶ Asa sapu rañea sa Tuna Tamasa, si tagoa sa tinoa hola. Ba asa sapu kilu ia sa Tuna si lopu tagoa sa tinoa, ba sa vina kilasa mo te Tamasa si kaqu raza koasa ninae rane ka rane.

4

Zisu meke sa Barikaleqe Sameria

¹ Meke avoso nia rina Parese sapu sari na tie pu ta papitaiso koe Zisu meke lulia si Asa, si soku hola ni saripu te Zone, gua.

* 3:35 Mt 11:27; Lk 10:22

² Ba, e Zisu telena si lopu papitaiso tie, ba sari Nana disaepeli tu.

³ Ke toতো avoso nia Zisu sa ginugua asa, si taluarae pa Ziudia meke pule la pa Qaleli si Asa.

⁴ Meke koasa Nana inene la gua vasina si ene hola gua pa korapa Sameria si Asa.

⁵ Meke mae pa keke vasileana nomana sapu Saeka pozana, sapu lopu seu koasa vasi pepeso sapu poni nia Zekopi koasa tuna sapu e Zosepa.*

⁶ Meke koa nana vasina sa berukehe te Zekopi. Mabo sisigiti ene se Zisu, ke habotu Nana pa kali berukehe; na korapa rane sa popoa.

⁷⁻⁸ Meke toতো ele latu pa vasileana sari Nana disaepeli pude holu ginani gua, si mae utuvu vagi kolo gua si keke barikaleqe Sameria. Meke zama la koasa se Zisu, “Poni Au goi vasi kolo napo,” gua si Asa.

⁹ Meke zama la koa Sa sa barikaleqe, “Ki, nake na tie Ziu tu si Goi meke arau si na tie Sameria, ba vegua ke boka tepa nau kolo napo tu Goi?” gua si asa. (Sina lopu hoke vari zamai na vari napoi kapa sari na tie Ziu meke Sameria.)*

¹⁰ Meke olaᅇa la koasa se Zisu, “Be gilania goi sa vinariponi te Tamasa meke esei si Asa sapu tepa nigo kolo napo si boka tepa mo koa Sa si goi, meke boka poni nigo mo Sa sa kolo tinoa.”

¹¹ Meke zama la koa Sa sa barikaleqe, “Pala-batu, lohi hola sa berukehe, meke loke Mua toᅇa pude utuvu nia, pavei kaqu boka vagia Goi sa kolo tinoa?”

* 4:5 Zen 33:19; Zos 24:32 * 4:9 Ezr 4:1-5; Nehe 4:1-2

12 Sa tamamami gami sapu e Zekopi, si ponini gami sa berukehe hie. Asa meke sari na tuna meke sari doduru nana pinausu kurukuru si hoke napo koasa kolo hie. Ke vegua, arilaemu hola nia Goi se Zekopi, gua si Goi?" gua si asa.

13 Meke olaña la se Zisu, "Asa sapu napoa sa kolo koasa berukehe hie si kote memeha pule,

14 ba asa sapu napoa sa kolo sapu kaqu poni nia Rau koa sa si lopu kaqu memeha pule. Sa kolo asa sapu kaqu poni nia Rau koa sa si kote ta evañae na bukaha pa korapa bulona sapu bukabukaha sage, meke ponía sa tinoa hola koa sa," gua si Asa.

15 "Palabatu," gua sa barikaleqe, "Poni au sa kolo asa, maqu napoa, pude qu lopu memeha pule, meke pude lopu mae utuvu pule kolo tani si rau," gua si asa.

16 Meke zama la koasa se Zisu, "La mamu tiokia sa loamu, mamu turaña mae nia," gua si Asa.

17 Meke olaña sa barikaleqe, "Loke loaqu," gua si asa, ke zama pule se Zisu, "Hinokaramu, sapu loke loamu gua si goi.

18 Ba ari ka lima tie tu saripu ele habai goi, meke sa tie sapu korapa koa turaña goi kamahire si lopu na loamu. Hinokaramu si goi," gua si Asa.

19 "Palabatu, kamahire tu gilánigo rau sapu keke poropita si Goi.

20 Sari tiatamamami pukerane si vahesia sa Tamasa koasa toqere hoi, ba gamu na tie Ziu si zama sapu pa Zerusalemá tu sa vasina sapu kaqu vahesia gita sa Tamasa," gua sa barikaleqe.

21 Meke zama la koasa se Zisu, “Va avoso mae. Korapa mae sa totošo sapu lopu kaqu vahesia rina tie sa Tamasa pa toqere hoi babe pa Zerusalemā.

22 Gamu na tie Sameria si vahesia si Asa sapu lopu gilania gamu; ba gami na tie Ziu si gilana valeania mami si Asa sapu vahesia gami, sina sa tinaharupu si vura mae gua koa gami na tie Ziu.

23 Ba korapa mae sa rane, meke ele kamo mo hie sapu kaqu vahesi va hinokaria rina tie sa Tamasa pa maqomaqo dia meke pa hinokara. Ura asa sa vinahesi sapu hiva hola nia sa Tamasa.

24 Sina na maqomaqo sa Tamasa, ke arini pu vahesia si kaqu vahesia pa Maqomaqo meke pa hinokara si Asa.”

25 Meke zama sa barikaleqe, “Gilania rau sapu kaqu mae sa Mesaea” (sapu sa Karisito), “meke pana mae tu Sa, si kaqu tozi va hinokarani gita Sa sari doduru tinitonā,” gua si asa.

26 Meke olaña la ia Zisu si asa, “Arau mo si Asa sapu korapa zama atu koa goi kamahire,” gua si Asa.

27 Meke pa totošo tugo asa si pule mae mo sari Nana disaepeli meke magasa hola nia ri kasa si Asa, sipu dogoria rini, sapu korapa vivinei turania Sa si keke barikaleqe. Ba loke tie ari kasa si odi hiva nanasa, “Nasa si hiva nia goi,” gua, babe nanasa la ia se Zisu, “Na vegua ke vivinei turania tu Goi sa barikaleqe sana?” gua.

28 Meke veko pania sa barikaleqe sa nana vovoina kolo, meke pule la pa vasileana, meke tozi ni sa sari na tie vasina,

29 “Mae gamu, mamu dogoria si keke tie sapu tozi nau sari doduru ginugua saripu ele hoke evevani rau. Hokara Asa beka sa Karisito?”

30 Ke taluarae koasa dia vasileana nomana sari na tie meke la koe Zisu.

31 Ba sipu korapa mae gua sari na tie si tepa ososo nia rina disaepeli se Zisu, “Titisa, henahena paki,” gua si arini.

32 Ba olana se Zisu, “Sa gequ ginani si koa nana sapu lopu hite gilania gamu,” gua si Asa.

33 Ke podalae vari nanasi teledia sari na disaepeli, “Hokara kaiqa tie paleke ponia ginani sia?”

34 Meke zama se Zisu, “Sa gequ ginani si pude va tabea mo sa hiniva tanisa pu garunuqu, meke pude va gorevura i sari Nana tinavete saripu poni Nau Sa.

35 Hoke zama guahe si gamu, ‘Ka made sidara koa meke kamo sa totošo pakepakete,’ gua. Ba maqu tozini gamu, doño viliti valeani sari na linetelete pa inuma. Ele komiha sari meke garo pude ta pakete.

36 Sa tie sapu pakepakete si vagia sa sa nana tinabara kamahire, meke varigara ni sa, sari na vuadi pa tinoa hola, gua asa ke sa tie sapu lelete, meke sa tie sapu pakepakete si kaqu getugetu varigara.

37 Hinokara tugo sapu ta zamae, ‘Keke tie si lelete meke keke pule si pakepakete,’ gua.

38 Garunu gamu Rau pude la paketi sari na vuvua pa inuma saripu lopu mabo ni gamu, ba kaiqa tie tu mabo letei, ba gamu si paketi sari vuadi koa sa laena sa dia minabo.”

³⁹ Meke sokudi rina tie Sameria pa vasileana asa si va hinokaria se Zisu, sina koa gua koasa zinama tanisa barikaleqe sapu guahe: “Ele tozi nau Sa sari doduru ginugua saripu hoke evevani rau,” gua.

⁴⁰ Ke toso mae koa Sa sari na tie Sameria si tepa ososo nia rini si Asa pude koa paki koa rini, ke koa karua ranena tu vasina se Zisu.

⁴¹ Meke soku pule tie Sameria si va hinokara koa gua koasa tinarae te Zisu.

⁴² Meke zama la koasa barikaleqe si arini, “Va hinokara kamahire si gami, lopu sapu gua mo pu tozini gami goi, ba sina avoso sotia telemami si Asa, meke gilana valeania gami sapu Asa hinokara tugo sa hinarupu tanisa kasia popoa.”

Salania Zisu sa Tuna sa Palabatu Qavuna

⁴³ Meke sipu hola karua rane vasina, si talu-arae la pa Qaleli se Zisu.

⁴⁴ (Ele zama nia tu Zisu telena koari Nana disaepeli sapu guahe: “Sa poropita si lopu hoke ta pamae pa nana popoa soti,” gua.)*

⁴⁵ Totoso kamo Sa pa Qaleli, si va kamo rina tie vasina si Asa, sina somanadi tugo koasa Inevana Pasova pa Zerusalema si arini, meke dogori rini sari doduru tiniona saripu taveti Sa vasina.*

⁴⁶ Meke topue pule la pa vasileana Kena pa popoa Qaleli se Zisu, vasina iliri nia vaeni Sa sa kolo. Meke koa nana vasina si keke palabatu qavuna sapu moho sa tuna koreo pa Kepaniami.*

* **4:44** Mt 13:57; Mk 6:4; Lk 4:24 * **4:45** Zn 2:23 * **4:46** Zn 2:1-11

⁴⁷ Meke sipu avoso nia sa sapu ele taluarae pa Ziudia meke koa Nana pa Qaleli se Zisu gua, si la tutuvia sa si Asa, meke tepa ia sa pude luli la salaña sa tuna koreo sapu tata mate, gua.

⁴⁸ Meke zama la koasa se Zisu, “Be lopu dogori gamu sari na vina gilagila na tinavete variva magasadi si kaqu va hinokara si gamu,” gua si Asa.

⁴⁹ “Bañara, tuturei mae sipu lopu ele mate sa tuqu,” gua sa palabatu.

⁵⁰ Meke zama se Zisu, “Mu pule la, sa tumu koreo si kote magogoso nana mo!” Ke va hinokaria sa palabatu sa zinama te Zisu meke topue pule la si asa.

⁵¹ Meke sipu korapa ene pule la sa si tutuvia ri nana nabulu meke tozi nia ri sapu, “Ele magogoso tu sa tumu koreo,” gunia rini.

⁵² Ke nanasa la i sa, “Pa totošo sa si podalae magogoso si asa?” Meke olaña si arini, “Pa keke koloko veluvelu norae tu si beto mañini si asa,” gua si arini.

⁵³ Meke gilania sa sapu asa tugo sa totošo sapu tozi nia Zisu si asa, “Sa tumu koreo si kote magogoso,” gua. Ke va hinokaria ri doduru tie pa nana vetu se Zisu.

⁵⁴ Hie tugo sa vina rua tinavete variva magasa sapu evaña Zisu sipu taluarae mae gua pa Ziudia meke la pa Qaleli si Asa.

5

Ta Salaña sa Tie Mohona pa Kopi

¹ Meke sipu hola sapu gua asa, si somana sage la pa keke inevaṅa tadi na tie Ziu pa Zerusalema se Zisu.

² Pa korapana pa Zerusalema si koa nana si keke kopi sapu ka lima vetu tokele dedegere pa vari likohaena meke ta pozae Betizata si asa pa zinama Hiburu, meke sa kopi si tata koasa Sasada Sipi.

³ Meke soku hola sari na tie mohodi si ekodia koari na gogoe arini: behudi na ikedi meke mate kaiqa tinidi, korapa aqa nia rini nakilina sa kolo.

⁴ Sina hoke gore mae koasa kopi sana sa mateana te Tamasa meke va nakilia sa sa kolo. Meke sa tie mohona pu kamo kekenu la koasa kopi, sipu nakili sa kolo sana si ta salana sa nana minoho.

⁵ Meke koa nana vasina si keke tie sapu ka tolonavulu vesu vuaheni si koa moho si asa.

⁶ Meke totošo dogoria Zisu si asa korapa eko nana vasina, meke tumae nia Sa sapu ele seunae hola sa nana minoho, si nanasia Sa, “Vegua, hiva ta salana si goi?”

⁷ Meke olaṅa sa tie mohona, “Baṅara, loke tie si koa pude toka nau gore la koasa kopi, totošo nakili sa kolo, pude korapa la gua rau, si keke votiki tie tu si gore va kenue la.”

⁸ Ke zama la ia Zisu si asa, “Turu, palekia mua teqe mamu ene.”

⁹ Meke pa totošo tugo asa si ta salana sa tie, meke palekia sa sa nana teqe meke topue ene.

Pa rane Sabati si evaṅia Zisu sapu guahe,

¹⁰ ke zama ia rina koimata tadi na tie Ziu sa tie pu ta salana, “Na rane Sabati si hie meke ta

hukata pa nada tinarae si pude paleke teqe si goi.”*

¹¹ Ba olaña la i sa si arini, “Sa tie tu sapu salañau, si garunau pude palekia sa qua teqe.”

¹² Ke nanasia rini si asa, “Esei sa tie, sapu tozi nigo pude tavete gua asa?”

¹³ Ba lopu gilania sa tie sapu e Zisu si asa, sina moatana sa tie vasina, meke ele va muluhipuru taloa nana tu se Zisu.

¹⁴ Ba mumudi si dogoria Zisu si asa pa korapa Zelepade, meke zama la ia Sa si asa, “Dotu, ele ta salaña si goi, ke mu lopu tavete va sea pule sina be gua asa si kote kaleamu hola si goi,” gua si Asa.

¹⁵ Ke la tozi ni sa sari na koimata tadi na tie Ziu sapu e Zisu si salañia si asa.

¹⁶ Ke podalae ñoñovalia rini se Zisu, sina salañia Sa sa tie pa rane Sabati.

¹⁷ Meke olaña la i Zisu sarini, “Sa Tamaqu si tavetavete lamo kamo pa rane ñinoroi, ke Arau ba korapa tavetavete tugo.”

¹⁸ Gua asa ke bugoro sisigiti nia ri na koimata tadi na tie Ziu, meke hiva va matea rini si Asa. Sina lopu tale koasa sinekena mo sa tinarae Sabati, ba na zama nia tugo Sa sapu sa Tamasa si na Tamana soti, gua asa ke va kekeñoño pule nia mo koe Tamasa si Asa, gua.

Sa Niniranira Tanisa Tuna

¹⁹ Meke olaña la i Zisu si arini, “Maqu tozi va hinokarani gamu: sa Tuna si lopu boka tavetia sa Nana hiniva soti telena, ba tale gua mo sapu

* **5:10** Nehe 13:19; Zer 17:21

dogori Sa koasa Tamana. Ke gua mo sapu taveti sa Tamana, si taveti tugo sa Tuna.

²⁰ Ura tataru sisigiti nia sa Tamana sa Tuna, ke va dogoro ni Sa koa Sa sari doduru gua pu korapa taveti Sa telena. Meke kote va dogoro ni pule sa Tamana koa sa Tuna sari na t̄iñitona arilaedi, pude taveti, hola ni saripu gua hire, meke kote magasa hola si gamu doduru.

²¹ Kekenono gua tugo sapu va toa pulei sa Tamana saripu matedi, si kaqu poni tinoa sa Tuna si arini pu hiva ni Sa pude poni.

²² Gua tugo koasa tinavete varipitui, si lopu pitui sa Tamana telena sari na tie, ba poni nia Sa koasa Tuna sa ninirañira pude pitui sari na tie,

²³ pude doduru tie si kaqu va lavatia sa Tuna, kekenono gua tugo sapu va lavatia rini sa Tamana. Ba asa sapu lopu va lavatia sa Tuna si lopu va lavatia tugo sa sa Tamana sapu garununa sa Tuna.

²⁴ Ego, maqu tozi va hinokarani gamu, asa sapu avosi sari Qua zinama meke va hinokaria si Asa sapu garunuqu Rau, si ele vagia sa sa tinoa hola. Lopu kaqu tava kilasa pa Heli^d sa tie sana, sina ele hola nia sa sa minate, meke ele karovo la pa tinoa.

²⁵ Maqu tozi va hinokarani gamu, korapa mae sa tooso meke ele kamo mo si asa, sapu pana va avosia meke va tabea rini pu mate sa mamalainina sa Tuna Tamasa, si kaqu toa si arini.

²⁶ Gua tugo sapu telena sa Tamana sina natina sa tinoa, si poni nia Sa koasa Tuna pude na

natina sa tinoa.

²⁷ Meke ponia tugo Tamasa koa Sa sa ninirañira pude varipitui, sina na Tuna na Tie si Asa.

²⁸ Mi lopu magasa nia sapu gua ele tozini gamu Rau. Ura korapa mae sa tooso pana kaqu avosia ri doduru tie matedi pa korapa lovu sa mamalainina sa Tuna na Tie,

²⁹ meke kaqu toa pule meke vura mae pa dia lovu sari doduru, meke arini pu tavete valeana, si kaqu turu pule pa tinoa hola, ba sarini pu tavete va kaleana si kaqu turu pule pude tava kilasa pa Heli.*

Vina Sosodena e Zisu

³⁰ Loketona si boka tavetia Rau pa Qua ninirañira soti telequ, ba gua mo sapu tozi Nau sa Tamasa. Ke tonoto nana sa Qua vinaripitui, sina lopu lulia Rau sa Qua hiniva ba sa hiniva mo tanisa Tamaqu sapu garunuqu Rau.

³¹ Be va sosode pule Nau telequ si Rau, si kote kilui gamu sari na Qua zinama.

³² Ba koa nana si asa sapu va sosode Au, meke gilania Rau sapu hinokara sa nana zinama.

³³ Ele garunu lani tu gamu koe Zone sari kaiqa mia tie, meke ele va sosodea tu sa sa hinokara.*

³⁴ Sa qua vina sosode tana tie si lopu ta hivae koa Rau, ba pude mi ta harupu gua, ke zama ni Rau saripu gua hire.

³⁵ E Zone si guana keke zuke toana meke sa kalalasangana si ele qetu paki nia gamu.

* 5:29 Dan 12:2 * 5:33 Zn 1:19-27, 3:27-30

³⁶ Ba sa vina sosodequ Rau si arilaena hola nia sapu te Zone. Sari Qua tinavete saripu poni Nau sa Tamaqu pude taveti, si va sosodea sapu ta garunuqu si Rau koasa Tamaqu.

³⁷ Meke sa Tamaqu pu garunuqu Rau, si va sosode Au tugo si Arau. Ba namu lopu hite avosia gamu sa mamalainina babe dogoria gamu si Asa.*

³⁸ Meke lopu koa pa korapa bulomia sari Nana zinama, sina lopu va hinokaria gamu si Asa pu ta garununa koa sa Tamasa.

³⁹ Tiro hatai gamu sari na Kinubekubere Hope, sina vasina si kote vagia gamu sa tinoa hola, balabala gua si gamu! Ba sari na Kinubekubere Hope arini si tozia mo sa guguaqu Rau.

⁴⁰ Gua ba koromia mae koa Rau si gamu, pude vagia sa tinoa hola.

⁴¹ Ba lopu okoro nia Rau si pude va lavatau rina tie.

⁴² Ba gilana gamu Qua, sapu loke mia tataru si gamu koe Tamasa pa korapa bulomia.

⁴³ Pa korapa hiniva tanisa Tamaqu si mae si Rau, ba koromia avosau gamu. Ba be guana mae si keke tie pa nana hiniva soti telena si kote va hinokaria mo gamu.

⁴⁴ Hoke emi variva lavati si gamu, ba lopu podekia gamu pude vagia sa vina lavata koasa kekeke Tamasa hinokara. Ke vegua meke kaqu boka va hinokarau gamu si Rau?

⁴⁵ Mi lopu balabala ia sapu kote zutu gamu Rau koasa Tamaqu. E Mosese sapu ronua gamu sapu

* **5:37** Mt 3:17; Mk 1:11; Lk 3:22

kote tokani gamu gua, si asa tugo kote zutu gamu si gamu.

⁴⁶ Ba be va hinokara valeania gamu se Mosese, si kote boka va hinokarau mo gamu si Rau, sina sa guguagu mo Rau si kuberia sa.

⁴⁷ Ba sina lopu va hinokaria gamu sa nana kinubekubere, ke lopu boka va hinokari tugo gamu sari Qua zinama!" gua se Zisu.

6

*Poni Zisu sari ka Lima Tina Tie
(Matiu 14:13-21; Maka 6:30-44; Luke 9:10-17)*

¹ Meke sipu beto sapu guahe, si karovo la se Zisu pa kali karovoana sa kopi Qaleli sapu keke pozana si kopi Taberiasi.

² Meke keke puku vinarigara lavata si luli mudi mae koa Sa, sina dogori rini sari tinavete variva magasadi, saripu taveti Sa koari na tie mohodi.

³ Meke ene sage la pa keke togere se Zisu, meke la habotu turani Sa sari Nana disaepeli.

⁴ Na ele tata sa Inevana Pasova^d.

⁵ Meke sipu dono la se Zisu, si dogoria Sa sa vinarigara lavata sapu korapa ene mae koa Sa, ke nanasa la ia Sa se Pilipi, "Pavei si kote boka holu bereti gita pude poni sari doduru tie hire?"

⁶ Zama guahe si Asa pude podekia se Pilipi gua, ura ele gilania Nana tu sapu gua kote tavetia Sa.

⁷ Meke olana se Pilipi, "Be guana hopeke vasidi hite mo si henai rini, ba kote hola nia tu sa tinabara tana keke tie pa vesu sidara padana sa hinoludi rina ginani," gua si asa.

⁸ Ba keke ri Nana disaepeli sapu e Aduru, sa tasina Saimone Pita, si zama,

⁹ “Koa nana he si keke koreo sapu ka lima gana bereti meke karua gana igana. Ba ve kaqu gua pa soku tie sarini?” gua si asa.

¹⁰ “Va haboti sari na tie,” gua se Zisu. Na vasina dudulina tugo sa vasina asa, ke habotu sari doduru tie. Ari ka lima tina sari vinari-garaedi si arini, ba lopu ta nae somanae sari na koburu na barikaleqe.

¹¹ Meke vagi Zisu sari na bereti meke zama valeana ni Sa koe Tamasa, meke va hihia i Sa koari na tie pu habotudi vasina. Tavete guni tugo Sa sari na igana, meke deṅa zotaṅa beto sari doduru tie.

¹² Sipu ele deṅa sari doduru tie si zama la koari Nana disaepeli se Zisu, “Pudiki varigara ni sari na umumu ginani saripu koa hola, pude lopu ta oki palae hoboro,” gua si Asa.

¹³ Ke gua asa si pudiki varigara ni rini, sari na umumu ginani pu hena tairi rina tie, meke va siṅi rini sari ka manege rua pili.

¹⁴ Sipu dogoria rina tinoni sa tinavete variva magasana sana sapu tavetia Zisu, si zama sarini vasina, “Hinokara sapu hie tugo sa poropita sapu kaqu mae koasa kasia popoa,” gua si arini.

¹⁵ Gilania Nana tu Zisu sapu kote mae tuqe ososo nia rini si Asa, pude va banaria gua, ke taluarae pule la telena koari na toqere si Asa.

Ene pa Kolo se Zisu

(Matiu 14:22-23; Maka 6:45-52)

¹⁶ Meke sipu veluvelu sa popoa, si ene gore pule la pa kopi Qaleli sari na disaepeli te Zisu.

¹⁷ Meke suraṅa pa keke koaka sarini meke karovo koasa koqu meke pule la pa Kepaniami.

Boni mo sa popoa ba lopu ele kamo la koa rini se Zisu.

¹⁸ Meke podalae hiru sa givusu, ke noma sa kolo.

¹⁹ Ba sipu ka lima babe ka onomo kilomita seuna gua sapu qelua ri kasa disaepeli, si dogoria rini se Zisu korapa ene mae pa kolo, meke matagutu sisigiti si arini.

²⁰ “Mi lopu matagutu, Arau mo!” gua se Zisu.

²¹ Ke tiqe hiva suraᅇia rini pa koaka si Asa. Sipu suraᅇa tugo Sa, si hogoto mo si arini pa popoa sapu hiva la ia gua rini.

Hata ia rina Tinoni se Zisu

²² Pa koivugona pule si gilania sa puku tinoni lavata pu koa hola pa kalina sa kopi Qaleli sapu keke mo sa koaka sapu koana vasina, meke gilania tugo rini sapu lopu suraᅇa luli vasina koari Nana disaepeli se Zisu ba koa hola Nana tu.

²³ Ba kaiqa koaka saripu mae guadi pa vasileana Taberiasi, si mae hogoto tata koasa vasina pu mana ni Zisu sari na bereti, saripu henai rina kobi tinoni.

²⁴ Meke totošo gilania sa puku tinoni lavata sapu lopu koa vasina se Zisu meke sari Nana disaepeli, si la suraᅇa dia koari na koaka arini, meke karovo luli la pa Kepaniami, pude hata ia se Zisu, gua.

Zisu sa Bereti Variva Toa

²⁵ Meke sipu kamo rini pa kali karovona sa kopi si dogoria rini se Zisu vasina, ke nanasia rini si Asa, “Titisa, visoroi si mae goi tani?” gua si arini.

²⁶ Meke olaña se Zisu, “Maqu tozi va hinokarani gamu, sapu gua hata Nau gamu, sina henai mo gamu sari na bereti, meke deña valeana mia, lopu koa gua sapu dogori gamu sari na Qua tinavete variva magasadi.

²⁷ Mu lopu voriti sisigiti nia sa ginani sapu lopu sana kaleana, ba mi voriti nia tu sa ginani sapu lopu beto meke kamo sa tinoa hola. Asa sa ginani sapu kaqu ponini gamu sa Tuna na Tie. Ura ele vata dogoro nia sa Tamasa pa Nana niniranira sapu qetu Nau Sa si Rau.”

²⁸ Ke nanasa la ia rini si Asa, “Na sa si kaqu tavetia gami, pude boka tavetia sapu gua hiva nia sa Tamasa?”

²⁹ Meke olaña se Zisu “Sapu hiva nia Tamasa pude tavetia gamu, si mi va hinokaria mo si Asa sapu ta garununa koa Sa.”

³⁰ Ke olaña la ia rini si Asa, “Na tinavete variva magasana sa si kaqu tavetia Goi koa gami pude mami dogoria, meke va hinokarigo? Ego, na sa si kaqu tavetia Goi?”

³¹ Sari tiatamada si hena ia sa mana pa qega, gua sapu koa pa Kinubekubere Hope, ‘Poni ni Sa sari na bereti sapu mae guadi pa Mañauru pude di henai,’ gua.”*

³² Meke zama se Zisu, “Maqu tozi va hinokarani gamu, lopu e Mosese si ponini gamu sa bereti hinokara sapu gore mae guana pa Mañauru, ba sa Tamaqu tu si vari poni nia koa gamu sa bereti hinokara sapu gore mae guana pa Mañauru.

* **6:31** Ekd 16:4,15; Sam 78:24

³³ Sa bereti sapu vari poni nia Tamasa koari na tie, si Asa tugo sapu gore mae guana pa Mañauru, sapu ponia sa tinoa koasa kasia popoa,” gua se Zisu.

³⁴ Meke tepa la koa Sa si arini, “Bañara, podalae kamahire mu ponini gami sa bereti asa.”

³⁵ Meke zama la koa rini se Zisu, “Arau tugo sa bereti variva toa. Asa sapu mae koa Rau si lopu kaqu ovia, meke asa sapu va hinokarau si lopu kaqu memeha si asa.

³⁶ Ba gua sapu ele tozini gamu tu Rau, sapu ele dogorau mia mo, ba korapa lopu va hinokarau tugo gamu.

³⁷ Sari doduru pu poni Nau sa Tamaqu si kote mae koa Rau, meke namu lopu kote kilu pania Rau si keke arini.

³⁸ Ura lopu gore mae si Arau pa Mañauru pude lulia sa Qua hiniva soti, ba sa hiniva tu tanisa sapu garunuqu si Arau.

³⁹ Meke hie sa hiniva tanisa sapu garunau, sapu lopu keke arini pu poni Au Sa si kote muliunu meke kaqu va toa pule betoi Rau sari doduru pa rane mumudi.

⁴⁰ Ura sapu hiva nia sa Tamaqu koari doduru pu dono la koa sa Tuna meke va hinokaria, si pude kaqu tagoa rini sa tinoa hola, meke kaqu va toa pulei Rau si arini pa rane mumudi,” gua si Asa.

⁴¹ Meke pa toroso asa si podalae qumiqumi nia rina tie si Asa, sina zama si Asa, “Arau tugo sa bereti sapu gore mae guana pa Mañauru,” gua.

⁴² Ke zama si arini, “Lopu e Zisu tu sia, sapu sa tuna e Zosepa? Nake gilani nada mo sari na

tiatamana. Ba na vegua ke zama nia tu Sa sapu na gore mae guana pa Mañauru si Asa?" gua.

⁴³ Meke olañi Zisu si arini, "Mi lopu qumiqumi golomo Nau.

⁴⁴ Loke tie si boka mae koa Rau, be lopu ta turana mae si asa koasa Tamaqu pu garunau, meke kaqu va toa pulea Rau si asa pa rane mumudi.

⁴⁵ Ta kubere koasa Kinubekubere tadi na poropita si guahe: 'Kote tava tumatumae beto koe Tamasa sari doduru tie,' gua. Doduru pu avosia sa Tamaqu meke tava tumatumae koa Sa si mae koa Rau.*

⁴⁶ Loke tie si ele dogoro nia pa matana sa Tamaqu, ba telena mo Asa sapu gorena mae gua koe Tamasa si ele dogoro sotia si Asa.

⁴⁷ Maqu tozi va hinokarani gamu, asa sapu va hinokara si ele tagoa sa sa tinoa hola.

⁴⁸ Arau tugo sa bereti sapu variva toa.

⁴⁹ Sari tiatamamia pukerane si hena ia sa mana pa korapa qega, ba mate tu si arini.

⁵⁰ Ba sa bereti sapu gorena mae gua pa Mañauru si votikaena, ke asa sapu hena ia sa bereti asa si lopu kaqu mate.

⁵¹ Arau tugo sa bereti variva toa sapu gore mae guaqu pa Mañauru. Be hena ia ke tie sa bereti hie, si kaqu toa hola si asa. Sa bereti asa si na masaqu, sapu vari poni nia Rau pude toa sa kasia popoa," gua si Asa.

⁵² Ke asa sa pinodalaena sa vinari bugori na vinari tokei tadirini. "Vegua meke kaqu va henani gita sa tie hie sa masana?" gua si arini.

* 6:45 Ais 54:13

⁵³ Meke olaña la i Zisu si arini, “Maqu tozi va hinokarani gamu, be lopu hena ia gamu sa masana sa Tuna na Tie meke napoa sa eharana, si lopu kaqu boka tagoa gamu sa tinoa.

⁵⁴ Ke asa sapu hena ia sa masaqu meke napoa sa eharaqu si tagoa sa sa tinoa hola, meke kaqu va turu pulea Rau si asa pa rane mumudi.

⁵⁵ Ura sa masaqu si na ginani hinokara, meke sa eharaqu si na napo hinokara.

⁵⁶ Asa sapu hena ia sa masaqu meke napoa sa eharaqu, si toa koa Rau si asa, meke Arau si toa koasa.

⁵⁷ Gua sapu sa Tamaqu toana si garunau si Arau meke Arau si toaqu koasa Tamaqu, ke asa sapu hena ia sa masaqu si kote toa gua koa Rau.

⁵⁸ Asa tugo sa bereti sapu gore mae guana pa Manauru. Sari tiatamamia si hena ia sa mana meke mate, ba asa sapu hena koasa bereti hie si kote toa hola ninæ rane,” gua.

⁵⁹ Zama ni Zisu saripu gua hire, sipu variva tumatumæ pa sinaqoqi^d pa Kepaniami si Asa.

Sa Guguana sa Tinoa Hola

⁶⁰ Sokudi ri Nana tie pu luli koa Sa si avosia sapu gua asa, meke zama si arini, “Tasuna hola sa vina tumatumæ asa. Esei kote boka va hinokaria sia?”

⁶¹ Ba sipu va mulonia e Zisu sapu qumiqumi nia ri Nana disaepeli sa Nana zinama, si zama la koa rini si Asa, “Vegua, sea atu koa gamu sa Qua zinama?

⁶² Vegua be dogoria gamu sage pulena sa Tuna na Tie pa Manauru, vasina pu koana tatasana? Kote boka koa niñira si gamu?

63 Sa Maqomaqona mo e Tamasa si ponini gamu sa tinoa. Ba sa masa si lopu boka ponini gamu sa tinoa. Sari na zinama pu zama atu ni Rau koa gamu si na Maqomaqo meke na tinoa.

64 Gua ba kaiqa gamu si lopu va hinokara,” gua si Asa. Na ele gilani Nana tu Zisu pa pinodalaena hokara, sarini pu lopu va hinokara, meke asa sapu kaqu qorana si Asa.

65 Meke zama pule la koa rini si Asa, “Gua asa, ke ele zamani gamu Rau, sapu loke tie si boka mae koa Rau, si be lopu turaña mae nia sa Tamaqu si asa.”

66 Podalae pa totoaso asa si taliri taloa dia sari sokudi ri Nana disaepeli meke lopu luli pulea rini si Asa.

67 Ke nanasa la i Sa sari ka manege rua disaepeli, “Vegua, gamu ba kote taloa mia tugo?” gua si Asa.

68 Meke olaña la ia Saimone Pita si Asa, “Bañara, koe sei si kaqu la gami? Sina Agoi mo tagoa sa zinama sapu ponini gami sa tinoa hola.*

69 Gami va hinokaria meke tumae nia sapu Agoi mo sa Nabulu Hopemu te Tamasa.”

70 Meke olaña se Zisu, “Nake ele vizata gamu tu Rau si gamu ka manege rua, ba keke koa gamu si na tomate,” gua si Asa.

71 E Ziudasi mo si gunia Sa, sa tuna e Saimone Isikarioti, sina asa mo si keke ri ka manege rua disaepeli, sapu kaqu qorana se Zisu.

* 6:68 Mt 16:16; Mk 8:29; Lk 9:20

7

Zisu meke sari na Tasina

¹ Mudina asa, si topue la koari na vasivasileana pa Qaleli se Zisu. Lopu hiva la pa Ziudia si Asa, sina na kuhana nia rina koimata tadi na tie Ziu si Asa, pude va matea gua.

² Ba totoso tata kamo sa Inevaṇa Vina Balabaladi rina Ipi pa Qega,*

³ si zama la ia rina tasina koreo si Asa, “Mu la pa Ziudia pude di dogori rini pu luligo sari na Mua tinavete variva magasadi saripu taveti Goi.

⁴ Ura loke tie sapu hiva ta gilana valeana koari na tie si tavetavete tome. Sina korapa taveti Goi saripu gua hire, ke mamu vata dogoro pule nigo koasa kasia popoa!” gua si arini.

⁵ Tedia ri kasa tasina mo ba lopu hite va hinokaria si Asa.

⁶ Ke zama la i Zisu si arini, “Lopu ele kamo sa Qua totoso,* ba gamu si ari mia totoso mo ninae rane.

⁷ Gamu si lopu boka ta kukitae koari na tie pa kasia popoa, ba Arau si kukiti nau rini, sina helahelae vura ni Rau sari na dia tinavete kaleadi.

⁸ Mi la gamu koasa inevaṇa. Arau si lopu kaqu la pa inevaṇa sana, sina lopu ele kamo sa Qua totoso,” gua si Asa.

⁹ Zama gua si Asa meke koa hola Nana tu pa Qaleli.

Somana se Zisu pa Inevaṇa

* **7:2** Liv 23:34; Diut 16:13 * **7:6** Mi doṇo la koasa vinabakala pa Zn 2:4:

¹⁰ Ba pa mudi dia sapu taluarae la pa inevaṅa sari kasa tasina, si luli mudi la se Zisu, ba lopu la vata gilana pa korapa kobi tie si Asa.

¹¹ Meke hatahata ia rina koimata tadi na tie Ziu si Asa, koasa inevaṅa, “Avei sa tie Asa?” nanasa gua si arini.

¹² Meke vari zamazama golomo nia rina tinoni sa guguana Zisu. Zama sari kaiqa, “Na tie leana si Asa,” gua. Ba ari kaiqa si zama, “Lokari, lopu na tie leana si Asa, na turaṅa va sea i Sa sari na tie,” varivarigue si arini.

¹³ Ba lopu zama vura sari na tie pa guguana Sa, sina matagutu ni rini sari na koimata tadi na tie Ziu.

¹⁴ Meke pa vari korapana sa toতোসো inevaṅa* si tiqe la podalae variva tumatumae koari na tie pa Zelepade se Zisu.

¹⁵ Totoso avosi rini sari Nana zinama, si magasa sisigiti sari na koimata tadi na tie Ziu. Zama si arini, “Pavei na vagi sa tie hie sari tinumatumae gua hire, ura na lopu hite sikuluna*?” gua si arini.

¹⁶ Meke olaṅa la koa rini se Zisu, “Sari na vina tumatumae hire si lopu Qua telequ, ba Tanisa tu pu garunu mae Nau.

¹⁷ Be keke tie si hiva tavetia sapu gua hiva nia Tamasa, si kote gilania nana mo telena sari Qua vina tumatumae hire si be mae guadi koe Tamasa, babe Qua mo telequ.

¹⁸ Sa tie pu zama pa nana niniraṅira soti, si korapa hata ia sa si pude tava lavata telena. Ba

* **7:14** Sa inevaṅa hie si ka zuapa rane. Mi tiro Liv 23:33-34:

* **7:15** Lopu sikulu nia Sa si pude na Rabae.

asa sapu hiva va lavatia si Asa sapu garununa Sa, si hinokara, meke namu loke hite ari kinohakoha si koa koa Sa.

¹⁹ Vea, lopu poni gamu tu e Mosese sa Tinarae? Gua ba lopu keke gamu kasa sara si va tabea sa Tinarae. Ba na vegua ke hiva va mate Au tu gamu si Rau?" gua si Asa.

²⁰ Meke olaña la ia rina kobi tinoni si Asa, "Tio, ta hilae tomate kaleana si Goi, esei na hiva va matego?" gua si arini.

²¹ Meke olaña la se Zisu, "Keke tinavete variva magasana mo si tavetia Rau, ba ele magasa nia mo gamu doduru.

²² Garunu gamu Mosese pude ta magu^d sari na tumia koreo, ba lopu e Mosese tavete kenua sia, ba sari na tiatamamia tu, gua asa ke hoke ta magu sari na koburu koreo pa rane Sabati.*

²³ Be lopu sea pa Tinarae te Mosese si pude magui pa rane Sabati sari na koburu koreo, si vegua ke bugoro nau tu gamu, toতোসালাঁ Rau si keke tie pa rane Sabati?*

²⁴ Mi lopu vari zutui pa tinoa vurana, ba mi viliviliti va toñoto," gua se Zisu.

Sa Karisito Beka Sia?

²⁵ Meke vari nananasi guahe si kaiqa tie pa Zerusalem, "Lopu sa tie tu sana sapu hiva va matea rina koimata?

²⁶ Dotu, korapa zama pa vinarigara tinoni si Asa, ba loke tie si hite zama nia keketona koa Sa. Ke hokara gilana valeania tu rina koimata sapu Asa beka sa Karisito?

* 7:22 Liv 12:3; Zen 17:10 * 7:23 Zn 5:9

27 Ba pana mae sa Karisito, si loke tie kaqu gilania sapu pavei mae guana si Asa, ba sa tie hie si ele gilania nada mo gita doduru vasina mae guana,” gua si arini.

28 Meke sipu korapa variva tumatuma pa korapa Zelepade se Zisu, si velavela va ululae si Asa, “Vegua, gilana valeania tugo gamu vasina mae guaqu si Arau? Lopu mae pa Qua niniranira soti si Rau, ba Asa tu sapu garunau, si hinokara, ba lopu gilania gamu si Asa.

29 Arau si gilania Qua si Asa, sina koa Sa mo mae guaqu meke Asa garunau si Arau,” gua se Zisu.

30 Ke podekia rini pude tuqe vagia si Asa, ba loke tie hite tiqu la ia, sina lopu ele kamo sa Nana totoso.*

31 Ba soku arini pa korapa kobi tie si va hinokaria si Asa. Ke zama si arini, “Vegua, pana mae sa Karisito^d, si kote taveti tugo Sa sari na tinavete variva magasadi sapu hola ni saripu taveti Sa tie hie?” gua si arini.

Zama nia Zisu sa Nana Sinage pa Mañauru

32 Meke avoso vagi rina Parese sari na tinitonā pu qumiqumi ni rina tie koasa gugua e Zisu, ke garunu lani rina Parese^d meke na nati hiama^d sari kaiqa tie kopu pude tuqe vagia se Zisu, gua.

33 Meke zama la i Zisu si arini, “Lopu kote koa va seunae koa gamu si Rau, sina kote la Qua tu koa Sa pu garunau.

* **7:30** Mi dono la koasa vinabakala pa Zn 2:4:

³⁴ Meke kote hata Au gamu, ba lopu kote boka dogorau, sina lopu kote boka la ia gamu sa vasina pu kote koa ia Rau,” gua si Asa.

³⁵ Meke vari zamai teledia sari na koimata^d tadi na tie Ziu, “Pavei si kote la gua Sa, ke lopu kote boka dogoria gita? Gina kote la gua Nana koari na popoa tadi na tie Quriki^d vasina pu koa sari kaiqa tie Ziu turanada pude la variva tumatumae koari na tie Quriki?

³⁶ Zama si Asa, sapu kote hata ia gita si Asa, ba lopu kaqu boka dogoria, meke lopu kote boka la ia gita sa vasina pu kote koa ia Sa, gua. Na sa sapu gunia Sa?” gua si arini.

Kolo Bukaha sapu Ponia Sa Tinoa

³⁷ Koasa rane vina betobeto sapu sa rane nomana hola tugo tanisa inevana, si turu se Zisu meke velavela va ululae guahe: “Asa sapu memeha si mani mae napo koa Rau!”*

³⁸ Ura guahe sapu zama nia sa Kinubekubere Hope: ‘Asa sapu va hinokarau, si kaqu bukaha vura pa korapa bulona sa kolo tinoa.’”*

³⁹ Sa maqomaqona sa Tamasa si gunia Zisu, sapu kaqu vagia rini pu va hinokaria si Asa. Ba lopu ele ta poni koa rini sa Maqomaqo Hope pa toso asa, sina lopu ele tava lavata pa Manauru se Zisu.

Ta Paqaha Rua sa Vina Hinokara tadi Tie

⁴⁰ Totoso avosia ri kaiqa tie sari Nana zinama si zama si arini, “Hinokara asa tugo sa Poropita,” gua.

* **7:37** Liv 23:36 * **7:38** Izk 47:1; Zak 14:8

41 Zama si kaiqa, “Hinokara, Asa tugo sa Karisito,” Ba zama pule si kaiqa, “Lopu kaqu vura mae pa Qaleli sa Karisito.

42 Ba zama sa Kinubekubere Hope, sapu sa Karisito si kote mae gua pa tutina e Devita, meke kote podo si Asa pa Betilihema, koasa vasileana te Devita,” gua si arini.*

43 Ke koasa guguana mo e Zisu, si ta paqaha rua sa kobi tinoni.

44 Kaiqa arini si hiva tuqe vagia si Asa, ba lopu keke arini hite taṅini la ia si Asa.

Lopu Va Hinokaria rina Koimata tadi na tie Ziu se Zisu

45 Meke sipu pule la sari na tie kopu Zelepade, si nanasa la i rina ṅati hiama na Parese si arini, “Na vegua ke lopu turaṅa mae nia gamu si Asa?” gua.

46 Meke olaṅa sari na tie kopu, “Na lopu ele hite avosia gami si keke tie sapu zama gua sa tie hie,” gua si arini.

47 Meke zama sari na Parese, “Ai gamu ba ele ta sekesekei tugo koa Sa?

48 Vegua, gilania gamu sapu lopu keke rina koimata, babe gami na Parese si va hinokaria si Asa?

49 Ba sari na kobi tinoni hire si lopu tumae nia rini sa tinarae te Mosese, ke ta levei koe Tamasa si arini!” gua sari na Parese.

50 Ba se Nikodimasi sapu keke mo koari kasa Parese sapu la koe Zisu pana boṅi, si zama la koa rini,*

* 7:42 2 Samuela 7:12; Mka 5:2 * 7:50 Zn 3:1-2

⁵¹ “Pa tinarae te Mosese si lopu boka zutua gita si keke tie be lopu ele avosia meke gilana pakia gita, sapu gua ele tavetia sa,” gua si asa.

⁵² Meke olaña la koasa si arini, “Vegua, agoi ba keke tie Qaleli tugo? Hata ia pa Kinubekubere Hope, mamu gilania sapu namu loke poropita hokara si kote vura mae gua pa Qaleli,” gua si arini.

⁵³ [Meke hopeke pule la dia pa dia vasina sari doduru tie.

8

Sa Barikaleqe Barabaratana

¹ Ba se Zisu si sage la Nana pa Toqere Olive.

² Pana munumunu hokara pa koivugona, si pule la pa Zelepade si Asa. Meke mae varigara koa Sa sari doduru tie, ke habotu si Asa, meke podalae va tumatumae koa rini.

³ Meke turaña mae nia rina tie va tumatumae koasa Tinarae te Mosese meke rina Parese, si keke barikaleqe sapu ta poho barabaratana, meke va turua rini pa kenudia ri doduru tie.

⁴ Zama guahe koe Zisu si arini, “Titisa, ta poho pa binarabarata sa barikaleqe hie.

⁵ Ke koasa Tinarae sapu ta poni nia gita koe Mosese, si kaqu ta gona va mate patu si asa, ke sa gua si Goi?” gua si arini.*

⁶ Zama gunia rini se Zisu, pude di sekesekei nia, meke vata zutua gana gua. Ba kokopo gore si Asa, meke kubekubere nia kakarutuna pa pepeso.

* 8:5 Liv 20:10; Diut 22:22-24

⁷ Meke totošo nono la sari ninanasa si turu sage si Asa, meke zama la koa rini, “Asa sapu loke nana sinea, si mani gona kekenu nia patu si asa.”

⁸ Beto hoi si kokopo gore pule si Asa, meke kubekubere nana pa pepeso.

⁹ Meke sipu avosia tugo rini sapu gua asa, si hopehopeke taluarae beto sari doduru, podalae koari na tie koadi. Ke koa hola mo telena se Zisu, meke sa barikaleqe si turu nana tugo vasina.

¹⁰ Meke turu sage pule se Zisu, meke zama la koa sa barikaleqe, “Tio avei sarini? Loke tie si koa hola pude zutu igo?”

¹¹ “Uve, loke tie, Baṅara,” olaṅa gua sa barikaleqe.

“Ego, leana, Arau ba lopu zutu igo tugo. Mu la mua tu, ba mu lopu tavete va sea pule,” gua se Zisu.]*

Zisu sa Kalalasa Tanisa Kasia Popoa

¹² Meke zama pule la koari na tinoni se Zisu, “Arau tugo sa kalalasa tanisa kasia popoa. Asa sapu luli Au, si lopu kote ene pa hinuporo, ba kote tagoa sa sa kalalasa sapu koa ia tinoa,” gua si Asa.*

¹³ Ke zama pule la koa Sa sari na Parese, “Agoi si korapa va sosode pule nigo mo, ke lopu hinokara sa mua vina sosode,” gua si arini.*

¹⁴ Meke olaṅa se Zisu, “Hinokara tugo sapu va sosode pule Nau si Rau, ba sapu gua zama nia

* **8:11** Pa kaiqa kinubekubere si lopu koa sa kukuruna hie kaiqa pule si pa vinabetona Zone 21:24, kaiqa pule si pa Luke 21:38, pa keke kinubekubere pule si pa Zone 7:36: * **8:12** Mt 5:14; Zn 9:5

* **8:13** Zn 5:31

Rau si hinokara, sina gilania Qua sa vasina pu mae guaqu, meke sa vasina korapa la ia Rau. Ba gamu si lopu gilania sa vasina pu mae guaqu, meke sa vasina pu kote la gua si Arau.

¹⁵ Gamu si varipitui pa hahanana tie mo, ba Arau si lopu pitua si keke tie.

¹⁶ Ba be varipitui si Rau, si hinokara sa Qua vinaripitui, sina lopu tavete ekea Rau si asa, ba sa Tamaqu sapu garunuqu Rau si somana koa Rau.

¹⁷ Sa mia tinarae si zama guahe: Pana variva egoi si karua tie va sosode, si hinokara tugo sapu zama nia rini.*

¹⁸ Va sosode pule Nau si Rau, meke sa Tamaqu sapu garunuqu Rau, ba va sosode Au tugo," gua si Asa.

¹⁹ "Avei sa Tamamu?" gunia rini si Asa.

Meke olaña la i Zisu, "Lopu gilana gamu si Arau meke sa Tamaqu. Be gilana gamu si kote gilania mo gamu sa Tamaqu," gua se Zisu.

²⁰ Zama ni Zisu sari na zinama arini, sipu variva tumatumae si Asa pa Zelepade, tata koasa vasina pu ta veko sari na poata vinariponi. Ba loke tie tuqe vagia si Asa, sina lopu ele kamo sa Nana toতোসো.

Lopu Boka La si Gamu pa Vasina Korapa La si Arau

²¹ Meke zama pule la i Zisu si arini, "Kote taloa si Rau meke kote hatau gamu, meke kote mate pa mia sinea si gamu. Ke lopu kaqu boka la ia gamu sa vasina sapu korapa la ia Rau," gua si Asa.

* **8:17** Diut 19:15

²² Meke vari zamai sari na koimata tadi na tie Ziu, “‘Lopu kote boka la ia gita sa vasina sapu korapa la ia Sa,’ gua. Hokara kote va mate pule nia Sia?” gua si arini.

²³ Ba olaña se Zisu, “Gamu si mae gua panapeka, ba Arau si mae gua panaulu. Gamu si mae mia pa kasia popoa, ba Arau si lopu mae guaqu koasa kasia popoa.

²⁴ Gua asa ke tozini gamu Rau sapu kote mate pa mia sinea si gamu. Kaqu mate pa mia sinea si gamu, be lopu va hinokarau gamu sapu ‘Arau, si Arau tugo,’” gua si Asa.

²⁵ “Esei si Agoi?” gunia rini si Asa. Meke olaña se Zisu, “Ele tozini gamu tu Rau tatasana.

²⁶ Soku tin̄itoña si boka zutuni gamu Rau. Ba Asa sapu garunuqu Rau si hinokara, meke sapu gua tozia Rau koasa kasia popoa, si gua mo sapu avosi Rau koa Sa.”

²⁷ Ba lopu gilania rini sapu sa Tamana mo pa Mañauru si zama gunia Zisu koa rini.

²⁸ Ke zama si Asa, “Pana ovulu sage nia gamu sa Tuna na Tie, si kote tiqe gilania gamu sapu ‘Arau tugo si Asa’. Meke kote gilania tugo gamu sapu loketona si tavetia Rau telequ, ba sapu va tumatumae Nau mo sa Tamaqu si zama nia Rau.

²⁹ Meke Asa sapu garunuqu si Arau, si koa somana koa Rau. Meke lopu veko pani Au Sa sina taveti Rau doduru toso gua sapu qetuni Sa.”

³⁰ Sipu korapa zama Sa, si sokudi si va hinokaria si Asa.

Sari Koburu te Ebarahami

³¹ Ke zama la se Zisu koa rini pu va hinokara, “Be va tabei gamu sari na Qua vina tumatumae, si na Qua disaepeli hinokara tugo si gamu.

³² Kote gilania gamu sa hinokara, meke sa hinokara, si kote vata rupaha gamu si gamu,” gua se Zisu.

³³ Meke olaña la ia rini si Asa, “Na tuti gore mami koe Ebarahami si gami, meke namu lopu hite ele tava pinausu koa ke tie si gami. Ve meke boka zama nia goi sapu kote ta rupaha si gami?” gua.*

³⁴ Meke olaña se Zisu, “Maqu tozi va hinokarani gamu, asa sapu tavete va sea si na pinausu tana sinea tugo si asa.

³⁵ Sina sa pinausu si lopu somanana koasa tatamana, ba sa tudia soti tu si koa soto ninae rane.

³⁶ Ke, be vata rupahigo sa Tuna, si kaqu ta rupaha hinokara si goi.

³⁷ Gilana gamu Qua sapu na tuti gore mia koe Ebarahami si gamu. Ba gamu si hiva va mate Au si Arau, sina lopu va hinokari gamu sari na Qua vina tumatumae.

³⁸ Tozi vura ni Rau, sapu gua va dogoro soti Nau sa Tamaqu, ba sapu taveti gamu si gua tugo sapu tozini gamu sa tamamia,” gua se Zisu.

³⁹ Meke olaña si arini, “E Ebarahami mo sa tamamami.”

Ke zama se Zisu, “Be na tuna hinokara Ebarahami si gamu, si kote taveti gamu sari na tinavete, gua pu taveti Ebarahami.

* **8:33** Mt 3:9; Lk 3:8

⁴⁰ Ba gamu hiva va mate Au sina tozini gamu Rau sa hinokara gua sapu avosia Rau koe Tamasa. Ba e Ebarahami si lopu hite eva_nia sapu gua asa!

⁴¹ Gamu si tavetia mo gua sapu tavetia sa tamamia,” gua si Asa.

Ba toke la si arini koa Sa, “E Tamasa mo telena sa tamamami, meke gami mo sari na tuna hinokara. Lopu pa molu sirana si podo si gami.”

⁴² Meke zama la koa rini se Zisu, “Be hinokara sapu e Tamasa tugo sa tamamia gua, si kote tataru Nau gamu si Arau, sina koe Tamasa mae gua_qu si Rau, meke kamahire si somana koa koa gamu tani. Na lopu mae pa Qua hiniva soti si Rau, ba Asa tu garunau.

⁴³ Na vegua ke lopu bakala koa gamu sapu gua zama nia Rau? Ura na koromia va avosi gamu sari na Qua zinama.

⁴⁴ Gamu tugo sari na tuna sa tamamia sapu e Setani. Meke gamu tugo si hiva luli sari na hiniva tanisa tamamia, sina na tie variva mate si asa pa pinodalaena, meke namu lopu hite turu pa hinokara si asa, sina loke nana zinama si hinokara. Totoso kokoha sa, si tavetia mo sa sa nana hahanana soti, sina na tie kokohana si asa, meke na tamadia ri doduru kinohakoha.

⁴⁵ Ba sina tozia Rau sa hinokara, ke gua asa si lopu va hinokarau gamu.

⁴⁶ Ke esei koa gamu si boka va sosodea sapu sea si Rau? Be hinokara sapu tozia Rau, si na vegua ke lopu va hinokarau tu gamu?

⁴⁷ Asa sapu te Tamasa si avosi sari na zinama te Tamasa, ba gamu, si lopu te Tamasa. Gua asa

ke lopu boka avoso si gamu.”

Zisu meke Ebarahami

⁴⁸ Meke olaña rini se Zisu, “Goto sapu tozia gami, na tie Sameria si Agoi meke koa igo na tomate kaleana,” gua si arini.

⁴⁹ Meke olaña se Zisu, “Lopu koa Au na tomate kaleana si Rau, ba va lavatia Rau sa Tamasa, ba gamu tu si lopu va lavatau si Arau.

⁵⁰ Arau lopu hata ia pude tava lavata si Arau; ba koa Nana tu si Asa sapu hata ia, meke na tie varipitui si Asa.

⁵¹ Maqu tozi va hinokarani gamu, Asa sapu va tabei sari na Qua zinama, si namu lopu kaqu dogoria sa minate,” gua se Zisu.

⁵² Ke olaña la ia rini si Asa, “Namu gilana valeania gami kamahire sapu koa igo na tomate kaleana si Goi! E Ebarahami si ele mate meke sari na poropita, ba zama si Goi, ‘Asa sapu va tabe Au, si namu lopu kaqu mate,’ gua.

⁵³ Se Ebarahami sa tamamami si ele mate tu. Ba vegua, arilaena hola nia tu Goi si asa? Sari doduru poropita ba ele mate beto tugo. Ke, esei tu guni pulenigo si Agoi?” gua si arini.

⁵⁴ Meke olaña se Zisu, “Be guana va lavata pule Nau si Rau, si loke laena sa Qua vina lavata asa. Ba sa Tamaqu tu sapu poza nia mia Tamasa gamu, si Asa tu va lavatau si Arau.

⁵⁵ Gamu lopu gilania si Asa, ba Arau si gilania si Asa. Be zama si Rau, lopu gilania Rau si Asa gua, si kote na tie kokoha gugua mo gamu si Rau. Ba Arau gilania si Asa, meke va tabei Rau sari Nana zinama.

⁵⁶ Sa tamamia e Ebarahami si qetu nia sapu kote mae si Arau. Dogoro va kenu ia meke qetu nia sa si asa.”

⁵⁷ Ke zama la ia rini si Asa: “Lopu ele lima navulu vuahenimu si Goi, ba vegugua meke boka dogoria tu Goi se Ebarahami?” gua si arini.

⁵⁸ Ke olaṅi Zisu, “Maqu tozi va hinokarani gamu: sipu lopu ele podo se Ebarahami, Arau tugo si koa Qua,” gua se Zisu.

⁵⁹ Pa tooso asa si pudiki vagi patu si arini, pude gona ia gana gua, si rizu taloa meke lopu ta dogoro Nana pa Zelepade se Zisu.

9

Salania Zisu sa Tie Podo Behuna

¹ Sipu korapa ene la se Zisu, si dogoria Sa si keke tie sapu podo behuna. ² Ke nanasia ri Nana disaepeli si Asa, “Titisa, esei si sea ke podo behu sa tie sana? Nana sinea telena, ba sari na tiatamana?” gua si arini.

³ Meke olaṅa la i Zisu si arini, “Lopu nana sinea, babe sari na sinea tadi na tiatamana si behu nia sa, ba pude ta dogoro sa niniranira te Tamasa pa nana tinoa.

⁴ Sipu korapa rane sa popoa si mada taveti sari tinavete Tanisa pu garunu mae Nau si Arau, sina korapa nono mae sa boṅi, pana loke tie si boka tavefavete.

⁵ Sipu korapa koa si Rau pa kasia popoa, si Arau tugo sa kalalasa tanisa kasia popoa.”*

* 9:5 Mt 5:14; Zn 8:12

⁶ Sipu beto zama gua si Asa, si loro va bobosia Sa si keke vasi pepeso, meke tita la nia Sa pa matana sa tie.

⁷ Meke tozi nia Sa sa tie behuna, “La mamu dalo pa Kopi Sailomi”, gunia Sa. Sa ginuana sa pozapoza Sailomi si “ta garunu”. Ke la dalo sa tie, meke tiqe dodogorae, ke pule nana.

⁸ Dogoria ri turana meke arini pu hoke dogoria tepatepana, meke vari nanasi, “Lopu asa tu sa tie sapu hoke habotu tepatepa sia?”

⁹ Meke zama sari kaiqa tie, “Asa tugo,” gua. Ba kaiqa pule si zama, “Lokari, lopu asa, na donodono gugua mo asa.” Ba zama la telena sa tie, “Arau mo si asa,” gua.

¹⁰ Ke nanasia rini si asa, “Vegugua meke boka dodogorae kamahire si goi?” gua si arini.

¹¹ Meke olaña la i sa si arini, “Keke tie pozana e Zisu, si loro va bobosia Sa si keke vasi pepeso, meke tita la nia Sa pa mataqu, meke zamau Sa pude la dalo pa kopi Sailomi. Ke la dalo si rau, meke dodogorae,” gua si asa.

¹² Meke nanasia rini, “Avei si Asa?” “Lopu gilania rau,” gua si asa.

Hataia rina Parese Guguana sa Sinalana sa Tie Behu

¹³ Meke turana la nia rini koari na Parese sa tie sapu podo behuna hie.

¹⁴ Na pa rane Sabati si loro va bobosia Zisu sa pepeso, meke salana sa tie behuna.

¹⁵ Gua ke nanasa pule ia rina Parese sa tie, sapu vegugua zonazona tugo meke dodogorae si asa. Meke tozini sa si arini, “Va tita ni pepeso bobosona Sa sari na mataqu, meke la dalo pa

kolo, meke boka dodogorae kamahire,” gua si asa.

¹⁶ Meke zama sari kaiqa rina Parese, “Lopu mae guana koe Tamasa sa tie hie, sina lopu kopu nia Sa sa rane Sabati.”

Meke zama pule si kaiqa arini, “Ba sa tie sea lopu kote boka tavete tinavete variva magasadi gua asa.” Ke lopu boka variva egoi si arini.

¹⁷ Ke nanasa pulea pule rina Parese sa tie podo behuna, “Na sa guni nia goi sa tie sapu salaṅi sari matamu?”

Meke olaṅa sa tie, “Na poropita tugo si Asa.”

¹⁸ Ba lopu va hinokaria rina koimata tadi na tie Ziu, sapu behuna si asa, meke kamahire si dodogorae, ke tioki tu rini sari karu tiatamana,

¹⁹ meke nanasi rini, “Hie tugo sa tumia koreo sapu podo behuna? Vegugua meke boka dodogorae kamahire si asa?”

²⁰ Meke olaṅa sari karu tiatamana, “Gilania mami sapu asa tugo sa tumami, sapu podo behuna;

²¹ ba lopu gilania gami gua meke boka dodogorae kamahire si asa, meke lopu gilania tugo gami sapu esei salaṅia si asa. Mu nanasia; na ele tie nomana si asa, boka tozini gamu mo sa telena!”

²² Zama gua sari na tiatamana, sina na matagutu ni rini sari na koimata tadi na tie Ziu, sina ele variva ego nia rini, sapu be keke tie si va hinokaria, sapu e Zisu si sa Karisito, si kaqu ta hitu palae pa sinaqoqi, gua.

²³ Gua asa, ke zama mo sari karu tiatamana, “Ele tie nomana bisa, mi nanasia mo!” gua.

²⁴ Meke tioko pule mae nia rini pa toroso vina rua sa tie sapu podo behuna, meke zama ia rini

si asa, “Mamu zama va hinokara nia pa kenuna sa Tamasa! Gami si tumae nia sapu sa tie pu salanigo si na tie sea,” gua si arini.

²⁵ Meke olaña sa tie, “Lopu gilania rau sapu na tie sea si Asa babe lokari. Ba keketona mo si gilania rau, sapu visoroihe na behuqu si rau, ba kamahire si dodogorae,” gua si asa.

²⁶ “Na sa si tavete nigo Sa? Vegugua meke salani Sa sari matamu?” gunia rini si asa.

²⁷ Meke olaña la i sa, “Nake ele tozini gamu tu rau, ba lopu hiva va avosau gamu. Ba vegua ke hiva avoso pulea tu gamu sia? Gina gamu ba hiva disaepeli tugo tanisa?” gua si asa.

²⁸ Meke zama nonoivalia rini si asa, “Agoi si na disaepeli tanisa tie sana, ba gami sina disaepeli tu te Mosese.

²⁹ Gilania mami gami sapu zama soti koe Mosese sa Tamasa. Ba sa tie sana sapu e Zisu, si lopu hite gilania gami vasina mae guana,” gua si arini.

³⁰ Meke olaña sa tie, “Variva magasa hola sapu gua asa! Sapu lopu hite gilania gamu vasina mae guana si Asa, ba ele salani Sa sari mataqu!

³¹ Gilania nada gita sapu lopu avosi Tamasa sari na tie seadi, ba arini mo pu va lavatia meke taveti sari Nana hiniva si va avosi Sa.

³² Lopu hite ta avosae visoroihe, sapu ele va dodogorae ia ke tie, si keke tie sapu podo behuna.

³³ Ego, be lopu maena koe Tamasa sa tie hie, si lopu kaqu boka tavetia Sa si keketona,” gua si asa.

³⁴ Meke olaña rini si asa, “Ta podomu pa sinea si goi, vea meke hiva va tumatumae tu koa gami

si goi?" Meke hitu vura nia rini pa sinaqoqi si Asa.

Binehu pa Maqomaqo

³⁵ Meke sipu avoso nia Zisu sapu hitu vura nia rini, gua, si la dogoria Sa si asa, meke nanasia Sa, "Vegua, va hinokaria tugo goi sa Tuna na Tie?"

³⁶ Meke olaña sa tie, "Bañara, esei si Asa, pude qu va hinokaria!"

³⁷ Meke zama la koasa se Zisu, "Ele dogoria mo goi si Asa. Asa mo sapu korapa zama atu koa goi kamahire."

³⁸ Meke hoqa todoño si asa pa kenuna Zisu meke vahesia sa, meke zama, "Bañara, va hinokara si rau."

³⁹ Meke zama se Zisu, "Na vinaripitui si mae nia Rau koasa kasia popoa hie, pude madi dodogorae sari na tie behu, meke saripu dodogoraedi si madi behu," gua si Asa.

⁴⁰ Meke kaiqa rina Parese saripu somana koa koa Sa vasina, si avosia sapu gua asa, ke nanasia rini si Asa, "Hinokara sapu gami si behu guni gami Goi, taga?"

⁴¹ Meke olañi Zisu sarini, "Be behu si gamu, si loke mia sinea, ba sina dodogorae mia gua si gamu, ke korapa koa dia koa gamu sari mia sinea," gua se Zisu.

10

Sa Parabolona^d sa Sepati meke sari Nana Sipi

¹ Zama se Zisu, "Maqu tozi va hinokarani gamu: Asa sapu lopu nuquru gua pa sasadana

sa bara, ba haele nuquru gua tu pa votiki vasina, sina tie hikohiko meke na tie nonoala si asa.

² Ba sa tie sapu nuquru gua pa sasadana sa bara, si na Sepati^d tadi na sipi si Asa.

³ Tukele vala nia sa tie kopu bara koa Sa sa sasada, meke avoso gilania rina sipi sa mamalainina. Tioki Sa pozadi saripu Nana soti, meke turana vura ni Sa si arini.

⁴ Meke sipu turana vura betoi Sa saripu tanisa, si ene kekenu si Asa, meke luli koa Sa sari na sipi, sina avoso gilania rini sa mamalainina.

⁵ Sa votiki tie si lopu kaqu lulia rini, ba kote govete nia rini si asa, sina lopu gilania rini sa mamalainina.”

⁶ Tozi ni Zisu sa parabolo hie, ba lopu gilania rini na sa si korapa zama nia Sa.

Zisu sa Sepati Leana

⁷ Gua asa ke zama pule se Zisu, “Maqu tozi va hinokarani gamu: Arau tugo sa sasada tadi na sipi.

⁸ Ari doduru pu mae va kenue koa Rau, si na tie hikohiko, meke na tie nonoala. Titioko si arini, ba lopu avoso gilani rina sipi.

⁹ Arau tugo sa sasada; asa sapu nuquru gua koa Rau si kaqu ta harupu. Kote nuquru vura si asa, meke vagi gana ginani.

¹⁰ Ba sa tie hikohiko si mae pude hiko, huhuara, meke variva mate. Ba Arau si mae pude boka vagia gamu sa tinoa sapu marilaena hola.

¹¹ Arau tugo sa sepati leaqu, meke sa sepati leana si mate hobeni sari Nana sipi. ¹² Ba sa tie ta tabarana si lopu na sepati hinokara pu tagodi

sari na sipi, ke pana dogoria sa tie ta tabarana sapu mae si keke siki pinomo si kote govete veko pania sa sa rovana sipi, ke kote garati sa siki pinomo meke ta hurakatae si arini.

¹³ Govete taloa sa nabulu, sina na tie ta tabarana mo si asa, ke lopu tataru ni sa sari na sipi.

¹⁴ Arau tugo sa sepati leaqu. Gilani Rau sari Qua sipi, meke sari Qua sipi ba gilanaui si Arau

¹⁵ gua mo sapu gilanaui sa Tamaqu si Arau meke Arau gilania sa Tamaqu, meke mate hobeni Arau sari Qua sipi.*

¹⁶ Ba koadia pule si kaiqa Qua sipi saripu lopu somanadi pa korapa bara hie. Kaqu turana maeni tugo Rau si arini. Kote avosia tugo rini sa mamalainiqu, meke kote ta varigarae mae tugo pa keke rovana si arini, meke kote keke mo sa dia Sepati.

¹⁷ Tataru Nau sa Tamaqu si Arau, sina lopu ruritia Rau sa Qua tinoa ba va malumia Rau pude tava mate, beto si vagi pule nia mo Rau si asa.

¹⁸ Loke tie si vagi pania sa Qua tinoa ba va malumia Rau pa Qua hiniva soti. Sina Arau mo lalae nia pude vala nia, meke vagi pule nia. Gua asa sapu tozi Nau sa Tamaqu pude tavetia," gua se Zisu.

¹⁹ Koa gua koari na zinama arini, si vari paqaha pule sari na binalabala tadi na tie.

²⁰ Kaiqa arini si zama, "Na koa ia tomate kaleana si Asa, ke ilipunana sa Nana binalabala! Pude vegua ke va avosia gamu Sia?" gua si arini.

* **10:15** Mt 11:27; Lk 10:22

21 Ba kaiqa arini si zama, “Na tie koa ia tomate kaleana si lopu boka zama keke_{no}no gua asa. Vegua, boka va dodogorae tie behuna sa tomate kaleana?” gua si arini.

Kilua rina Tie se Zisu

22 Pa totošo ibu si ta eva_{na} sa vinarigara vina balabala pulena sa vina madina sa Zelepade pa Zerusalem.

23 Meke enene Nana pa Zelepade, vasina pu ta pozae zokozokoroana^d te Solomone se Zisu.

24 Meke varigara mae koa Sa sari kaiqa koimata tadi na tie Ziu, meke nanasia rini si Asa, “Ve seunae gua kaqu va nunala gami Goi si gami? Mu tozi va hinokarani gami kamahire; Agoi tugo sa Karisito?” gua si arini.

25 Meke ola_{na} la i Zisu si arini, “Ele tozini gamu tu Rau, ba lopu va hinokarau gamu. Sari na tinavete pu taveti Rau pa pozana sa Tamaqu, si va sosode Au si Rau,

26 ba lopu va hinokarau gamu, sina lopu na Qua sipi si gamu.

27 Ba sari na Qua sipi si avoso gilania sa mamalainiqu, meke Arau ba gilani tugo si arini, ke luli Au rini si Arau.

28 Poni nia Rau koa rini sa tinoa hola, ke namu lopu kaqu tava kilasa pa Heli si arini. Meke loke tie hokara kaqu zau vagi pa limaqu si arini.

29 Sa Tamaqu sapu poni Nau si arini si noma hola koari doduru, meke loke tie si boka zau vagi pa limana Sa si arini.

30 Sa Tamaqu meke Arau si keke mo,” gua se Zisu.

³¹ Ke pudiki pule nia patu rini si Asa pude gona ia gua.

³² Ba zama la i Zisu si arini, “Soku tinavete variva magasa Tanisa Tamaqu si ele va dogoroni gamu Rau. Ba avei koa rini hire si kote ta gona nia patu Rau?” gua si Asa.

³³ Meke olaña si arini, “Lopu keke koari na tinavete leadi hire si hiva gona nigo patu gami, ba paraparaña si Agoi! Sina na tie mo si Goi, ba poza pule nigo na Tamasa!” gua si arini.*

³⁴ Meke olaña la i Zisu si arini, “Sapu ta kubere koasa mia Tinarae soti si zama guahe: ‘Gamu tugo sari na tamasa!’ gua sa Tamasa.*

³⁵ Gilania gita sapu sa Kinubekubere Hope si kaqu tava gorevura. Meke e Tamasa poza ni tamasa sari na tie, saripu va paleke ni inavoso Sa.

³⁶ Ba vea si Asa sapu va madia sa Tamasa pude na Nana soti meke garunu la nia Sa pa kasia popoa? Na vegua ke zutu Au gamu sapu paraparaña si Arau gua, totozo zama si Arau, ‘Arau tugo sa Tuna Tamasa’ gua?

³⁷ Ego, be lopu taveti Rau sari na tinavete pu hiva Nau sa Tamaqu pude taveti, si mi lopu va hinokarau.

³⁸ Ba be taveti Rau si arini, meke be lopu va hinokarau tugo gamu, si mi va hinokari mo sari na Qua tinavete variva magasa, pude mi boka gilana valeania sapu koa koa Rau sa Tamaqu meke Arau si koa koa Sa,” gua si Asa.

* **10:33** Liv 24:16 * **10:34** Sam 82:6

³⁹ Meke podekia rini pude tuqe pulea se Zisu, ba taluarae taloa Nana koa rini si Asa.

⁴⁰ Meke taluarae se Zisu meke karovo pule la pa kali karovona sa Ovuku Zodani koasa vasina pu variva papitaiso kekenu se Zone.*

⁴¹ Meke soku tie si mae koa Sa. Meke zama si arini, “E Zone Papitaiso si lopu tavete tinavete variva magasadi, ba sapu gua zama ni sa koasa gugwana sa tie hie si hinokara,” gua si arini.

⁴² Meke soku tie vasina si va hinokaria se Zisu.

11

Minate meke Tinoa Pule te Lazarasi

¹ Keke tie pa Betani, sapu e Lazarasi pozana si moho. Betani si keke vasileana, vasina koa sari Mere e Mata karua tamatasi vineki.*

² Asa se Mere sapu zoropo ni oela humaņa lea sari nenena sa Baņara, meke puha ni kaluna sa, na tasina sa se Lazarasi, sa tie mohona.*

³ Meke garunu la nia inavoso ri karua tamatasi se Zisu, meke zama, “Baņara, sa Mua baere sapu tataru hola nia Goi si moho,” gua si arini.

⁴ Meke sipu avosia Zisu sapu gua asa, si zama si Asa, “Sa minoho hie si lopu kaqu kamo pa minate, ba ta evaņa si hie pude tava lavata sa Tamasa, meke koasa ginugua asa si kote tava lavata tugo sa Tuna Tamasa,” gua se Zisu.

⁵ Tataru ni Zisu sari ka ņeta tamatasi: ari Mata, Mere, meke se Lazarasi.

⁶ Ba totoso avoso nia Sa sapu moho se Lazarasi, si karua rane tu si koa hola Sa vasina.

* **10:40** Zn 1:28 * **11:1** Lk 10:38-39 * **11:2** Zn 12:3

⁷ Beto si tiqe zama la i Sa sari Nana disaepeli, "Aria, mada pule la pa Ziudia," gua si Asa.

⁸ Meke olaña sari na disaepeli, "Titisa, lopu ele seunae hokara sapu hiva gona nigo patu rina tie pa vasina asa, ba na vegua ke hiva pule latu si Goi?" gua si arini.

⁹ Meke olaña se Zisu, "Vegua, lopu ka manege rua aoa tu si koa pa keke rane? Gua asa, ke be ene pana rane sa tie si lopu kaqu ta tubarae si asa, sina kalalasa sa popoa ke dodogorae si asa.

¹⁰ Ba be ene si asa pana boñi si kote ta tubarae si asa, sina loke nana kalalasa."

¹¹ Beto zama nia Zisu sapu guahe, si zama pule si Asa, "Sa nada baere e Lazarasi si ele puta, ba kaqu la va vañunia Rau si asa," gua se Zisu.

¹² Meke olaña sari na disaepeli, "Banara, be puta mo si asa, si kote magogoso nana mo," gua si arini.

¹³ Ba sapu gunia Zisu si na ele mate tu se Lazarasi, ba arini balabala ia si na puta nana mo si asa, gua.

¹⁴ Gua asa, ke tozi toñoto ni mo Zisu, "Ele mate tu se Lazarasi,

¹⁵ ba pa ginua mia gamu si qetu nia Rau sapu lopu koa si Rau vasina, pude boka va hinokara si gamu. Ego, aria mada la koasa kamahire," gua si Asa.

¹⁶ Ba zama la koari na disaepeli turañana se Tomasi sapu ta pozae vivi, "Aria, gita doduru mada lulia sa Titisa, pude mada la mate turaña!" gua si asa.

Zisu sa Tinuru Pule meke sa Tinoa

17 Sipu kamo se Zisu pa Betani, si tiqe gilania Sa, sapu ele koa ka made ranena tu pa korapa lovu se Lazarasi.

18 Betani si tata neta kilomita seuna gua pa Zerusalem.

19 Ke soku rina tie pa Ziudia si mae pude va manoti sari Mata e Mere koasa minate tanisa tasidia.

20 Totoso avoso nia Mata sapu korapa mae se Zisu, si ene la tutuvia sa si Asa, ba e Mere si koa hola pa vetu.

21 Meke zama la koe Zisu se Mata, “Banara, be guana koa Mua tani si Goi, si lopu kote mate sa tasiq!

22 Ba gilania qua, sapu kamahire ba kote ponigo Tamasa sapu gua tepa ia Goi koa Sa.”

23 Meke zama la se Zisu, “Kote toa pule sa tasimu.”

24 Meke olaña se Mata, “Gilania qua sapu kote toa pule pa rane mumudi si asa.”

25 Meke zama la koa sa se Zisu, “Arau tugo sa tinuru pule pa minate meke sa tinoa. Asa sapu va hinokarau si na tie toana si asa, be vea ele mate gua.

26 Meke asa sapu toana meke va hinokarau, si lopu kaqu mate si asa. Va hinokaria goi sapu gua asa?” gua se Zisu.

27 Meke olaña se Mata, “Uve, banara! Va hinokaria rau sapu Agoi tugo sa Karisito, sa Tuna Tamasa, gua sapu ele tozia sa Tamasa sapu kaqu gore mae pa popoa pepeso,” gua si asa.

Kabo se Zisu

28 Sipu beto zama guahe se Mata, si pule si asa, meke tioko vata kale ia sa se Mere sa tasina, meke tozi nia sa, “Koanana hoi sa Titisa, meke nanasa nigo Sa,” gua si asa.

29 Totoso avosia tugo Mere sapu gua asa, si gasa turu meke la tutuvia sa si Asa.

30 Na lopu ele kamo pa vasileana se Zisu, ba korapa koa Nana mo vasina pu tutuvu nia e Mata.

31 Ego, sari na tie Ziu pu koa variva manoto koe Mere pa korapa vetu, si vura lulia rini sipu dogoria rini bebeno vura taloa si asa. Balabala ia rini sapu hokara korapa la pa lovu si asa, pude la kabo vasina, gua.

32 Meke sipu dogoria Mere se Zisu vasina pu koa Sa, si hoqa todoño pa nenena Sa si asa, meke zama, “Baņara, be guana koa Mua tani Goi, si lopu kaqu mate sa tasiq!” gua si asa.

33 Totoso dogoria Zisu kabona se Mere, meke sari doduru pu luli koa sa, si siño maņini na mamata sa bulona.

34 Meke nanasi Sa si arini, “Pavei veko nia gamu sa tinina e Lazarasi?”

Meke olaņa si arini, “Baņara, mae mamu dogoria,” gua si arini.

35 Meke kabo se Zisu.

36 Vari zamai sari tie, “Dotu, gua tataru guni nia Sa se Lazarasi!” gua si arini.

37 Meke zama sari kaiqa, “Na tie behuna ba va dodogorae ia mo Sa, na vea lopu boka hukatia mo Sa se Lazarasi pude lopu mate be guana koa Nana Sa?” gua si arini.

Tava Toa Pule se Lazarasi

³⁸ Siño mañini pule se Zisu meke la koasa lovu, sapu keke bae pu ta tuku patu sadana.

³⁹ Meke zama la koa rini se Zisu, “Topili pania sa patu.”

Zama la koa Sa se Mata, sa tasina sa tie matena, “Banara, kote humaña hikare sia. Na ele ka made ranena tu koa pa lovu si asa!”

⁴⁰ Ba olaña se Zisu, “Vegua, lopu tozi nigo tu Rau sapu kaqu dogoria goi sa niniranjira te Tamasa be va hinokara si goi?” gua si Asa.

⁴¹ Ke va topili pania rini sa patu, meke dono sage la pa Mañauru se Zisu meke zama, “Zama leana si Rau koa Goi Tamaqu, sapu ele avosau Goi.

⁴² Gilania Rau sapu hoke avosau Goi doduru toতো, ba sina koa gua koari na tie hire, ke zama guahe si Rau, pude di va hinokaria sapu Agoi garunau si Rau,” gua si Asa.

⁴³ Sipu beto zama ni Sa saripu gua hire, si titioko va ululae si Asa, “Lazarasi, vura mae!”

⁴⁴ Meke vura mae gana si asa, ta hadei poko tana lovu sa doduru tinina, meke gua tugo sa isumatana. Meke zamai Zisu si arini, “Mi vagi pani sari poko lovu mamu va taloa ia.”

Kinuhana Pude Va Mate ia se Zisu

⁴⁵ Meke sokudi rina tie Ziudia saripu somana mae pude va manotia se Mere, si dogoria sapu gua tavetia Zisu, meke va hinokaria rini si Asa.

⁴⁶ Ba kaiqa arini si pule la tozia koari na Parese, gua sapu tavetia Zisu.

⁴⁷ Gua asa, ke tioko varigara ni ari na Parese na nati hiama, sari doduru tie koasa puku tie varipitui tadi na tie Ziu^d, meke zama, “Na sa si

kaqu tavetia gita? Dotu sari na tinavete variva magasadi pu taveti sa tie hie!

⁴⁸ Be va malumia gita pude tavete gua asa si Asa, si kote lulia ri doduru tie, meke kote mae sari tie Roma meke huaria sa nada Zelepade meke sa nada butubutu," gua si arini.

⁴⁹ Ba keke koa rini sapu e Kaeapasi, sa nati hiamu kenukenue koasa vuaheni asa, si zama, "Duvili si gamu!

⁵⁰ Lopu gilania tu gamu sapu leana hola, si pude keke tie mo mate hobe ni sari doduru tie, hola nia si pude sa doduruna sa nada butubutu si tava mate?"

⁵¹ Ba sa zinama sapu zama nia sa si lopu vura mae gua pa nana binalabala soti, ba sina na nati hiamu kenukenue si asa koasa vuaheni asa, ke korotae nia sa sapu e Zisu si kote mate hobe ni sari na tie Ziu.

⁵² Ba lopu tanisa butubutu Ziu eke mo, ba sari na koburu te Tamasa sapu koa ta hurakatae lamae, pude varigara ni meke va keke i, gua.

⁵³ Podalae pa rane asa si kuhana nia rina koimata tadi na tie Ziu se Zisu pude va matea, gua.

⁵⁴ Gua asa, ke lopu va vura pule nia si Asa koasa Nana inene pa Ziudia, ba luaria Sa sa vasina asa, meke la Nana pa keke vasina tata pa qega, pa keke vasileana sapu Iparemi pozana, meke koa turani Sa vasina sari Nana disaepeli.

⁵⁵ Tata sa totoaso Inevaņa Pasova^d, ke taluarae koari na hopeke dia vasidi sari na tie meke sage la pa Zerusalem, pude di la ta vulasa dia, sipu lopu ele kamo sa inevaņa, gua.

⁵⁶ Hata ia rini se Zisu, meke vari nanasa nia rini si Asa, sipu mae pa Zelepade si arini, “Na sa si balabala ia gamu? Gina lopu kaqu mae pa inevaña si Asa?” gua si arini.

⁵⁷ Ba ele tozi ni rina ñati hiama na Parese sari na tinoni sapu be dogoria keke tie pae koa se Zisu si mani tozia, pude di la tuqe vagia gana, gua.

12

Ta Lumu Nenena se Zisu pa Betani

¹ Ka onomo rane koa meke kamo sa Inevaña Pasova, si la pa Betani se Zisu, vasina koa se Lazarasi, sapu va toa pulea Sa pa minate.

² Meke va namanama ponía ginani rini si Asa vasina, ke va tana se Mata. E Lazarasi si keke koarini pu somana habotu koe Zisu pa tevolo.

³ Meke vagia Mere sa oela nadi viana sapu humaña lea, padana keke kukuru lita, sapu sage hola hinoluna, meke zoropo nia sa pa nenena Zisu, meke ñuzapa va popa nia kaluna sa, ke sa humaña lea si tivusu toa pa doduruna sa vetu.*

⁴ Ba keke ri kasa disaepeli te Zisu, sapu e Ziudasi Isikarioti, sa tie sapu kote qoraqora nia si Asa, si zama,

⁵ “Sa oela humaña lea hie si padana pude holuholu nia pa ñeta gogoto poata siliva,* meke poni koari na tie habahuala.”

⁶ Zama gua mo si asa, ba lopu tataru ni sa saripu habahuala, sina na tie hikohiko si asa. Asa

* **12:3** Lk 7:37-38 * **12:5** Ñeta gogoto siliva si soku hola poata padana sa tinabara pa keke tie pa keke vuaheni.

tugo kopu nia sa vovoina poata, meke hoke vagi golomo nana.

⁷ Ba zama se Zisu, “Vekoa tu, mani tavetia; pude na vina namanamana sa rane kote ta pomunae si Rau.

⁸ Sari na tie habahualadi si kote koa koa gamu doduru toso, ba Arau si lopu kote koa hola seunae koa gamu,” gua se Zisu.*

Kuhana nia Rini Pude Va Matea se Lazarasi

⁹ Sipu avoso nia rina kobi tinoni sapu korapa koa pa Betani se Zisu, gua si la vasina si arini. Lopu na e Zisu mo telena si hiva dogoria rini, ba e Lazarasi tugo, sa tie sapu va toa pulea Zisu pa minate.

¹⁰ Gua asa ke kuhana nia rina nati hiamā si pude va matea gana tugo se Lazarasi gua.

¹¹ Sina pa ginuana mo sa, si taluarāe koa rini sari na tie Ziu, meke va hinokaria rini se Zisu, gua.

Sa Ninuquru Va Mataqara te Zisu pa Zerusalema

¹² Pa koivugona, si avoso nia sa kobi tinoni lavata pu mae koasa Inevana Pasova, sapu korapa mae pa Zerusalema se Zisu, gua.

¹³ Ke maho vagi lelanā huda pamu si arini, meke vura la tutuvia rini si Asa, meke velavela guahe si arini:

“Hozana! Tamanae si Asa sapu mae pa korapa pozana sa Baṅara!

Mani mana nia Tamasa sa Baṅara Izireli!”*

* **12:8** Diut 15:11 * **12:13** Sam 118:25-26

14 Meke vagia Zisu si keke tuna don'ki, meke koi ia Sa, gua tugo sapu zama nia sa Kinubekubere Hope, sapu guahe:

15 “Mu lopu matagutu, gamu na tinoni pa popoa Zaione!

Dotu, korapa mae sa mia Baṅara,

koi Nana pa keke tuna don'ki,” gua.*

16 Kekenu si lopu gilania ri Nana disaepeli sapu gua ta evaṅa, ba sipu toa pule tu se Zisu pa minataqara, si tiqe gilania rini, sapu gua ta zamae koasa Kinubekubere Hope hie, si tavete la nia mo rini koa Sa.

17 Sari na tie pu koa somanae koe Zisu, totošo tioko vura nia Sa pa lovu meke va toa pulea se Lazarasi, si tozi vura nia sapu gua ta evaṅa.

18 Gua asa, ke keke kobi tinoni lavata si mae tutuvia se Zisu, sina avoso nia rini sa tinavete variva magasana asa sapu tavetia Sa.

19 Meke vari zamai sari na Parese, “Dogoria gamu, ele lopu boka si gita! Dotu, korapa lulia ri doduru tie pa kasia popoa si Asa,” gua si arini.

Hataia ri Kaiqa Tie Quriki se Zisu

20 Meke kaiqa rina tie Quriki si somana luli la pa Zerusalemā pude vahesi koasa totošo Inevaṅa Pasova.

21 Mae koe Pilipi si arini, na tie Betiseda pa popoa Qaleli si asa meke zama, “Tio, hiva dogoria gami se Zisu,” gua si arini.

22 Ke la tozi nia Pilipi se Aduru, meke keke gua la tozi nia ri kara se Zisu.

* 12:15 Zak 9:9

²³ Meke olaña la i Zisu sarini, “Ele kamo sa totošo kamahire pude kaqu tava lavata sa Tuna na Tie.

²⁴ Maqu tozi va hinokarani gamu: sa kiko huiti^d si lopu kaqu boka soku, be lopu mate meke nolo pa pepeso si asa, ba be mate tu sa si kote soku kiko si vura hobe mae.

²⁵ Asa sapu tataru nia sa nana tinoa, si kaqu siana nia sa si asa; ba asa sapu lopu tataru nia sa nana tinoa pa pepeso, si kaqu tagoa sa si asa pa tinoa hola.*

²⁶ Asa sapu hiva nabulu Nau, si mani luli Au, pude vasina pu koa Rau si kaqu koa tugo si asa; meke kaqu va lavatia sa Tamaqu sa tie pu nabulu Nau si Rau.

Tozia Zisu sa Nana Minate

²⁷ Kamahire si talotaña sisigiti sa buloqu, ke na sa si kaqu zama nia Rau? Kaqu zama guahe si Rau, “Tamaqu, Mu harupau pa totošo hie, ’gua? Lokari, Ba sapu mae nia Rau pa popoa pepeso, si pude kaqu koa ta sigiti tugo.

²⁸ Tamaqu, Mu va lavatia sa Pozamu!”

Meke zama sa mamalaiñi pa Mañauru, “Ele va lavatia Rau si asa, meke kaqu va lavata pulea tugo Rau!” gua si Asa.

²⁹ Avosia sa puku tinoni sapu koa vasina sa mamalaiñi, ke zama sari kaiqa, “Na paka mañauru mo,” gua. Ba ari kaiqa pule si zama, “Keke mateana si zama koa Sa!” gua.

³⁰ Ba olaña la i Zisu si arini, “Sa mamalaiñi si pude tokani gamu, lopu Arau.

* **12:25** Mt 10:39, 16:25; Mk 8:35; Lk 9:24, 17:33

³¹ Kamahire mo sa totošo sapu kaqu pitui Tamasa sari na tinoni pa kasia popoa, meke kamahire tugo si kaqu ta hitu taloa se Setani, sa banaradi rina tinoni pa kasia popoa.

³² Ba pana ta ovulu sage si Rau pa pepeso, si kaqu varigara mae ni Rau, sari doduru tinoni.”

³³ Sapu gunia Sa pa Nana zinama hie, si na Nana minate mo sapu kaqu ta sigiti nia Sa pa korosi.

³⁴ Ba olana la koa Sa sa kobi tinoni lavata, “Sa nada Tinarae si tozia sapu kaqu toa hola sa Karisito, gua. Ba vegua ke zama si Goi sapu sa Tuna na Tie si kaqu ta ovulu sage gua? Esei tu sa Tuna na Tie hie?” gua si arini.*

³⁵ “Kaqu koa paki koa gamu sa kalalasa, ke mi ene pa kalalasa totošo koa koa gamu si Asa, pude mi lopu koa pa huporo, sina asa sapu ene pa huporo si lopu kaqu gilania sa sa vasina pu la ia sa.

³⁶ Sipu koa koa gamu sa kalalasa, si mi va hinokaria si Asa, pude kaqu na tie tanisa kalalasa si gamu,” gua se Zisu.

Lopu Va Hinokara sari na Tie Ziu

Sipu beto zama guahe si Asa, si taluarae taloa Nana meke tome pule nia koa rini.

³⁷ Sari doduru tinavete variva magasadi hire si taveti mo Sa pa kenudia, ba lopu va hinokaria rini si Asa.

³⁸ Ke sa zinama sapu zama nia sa poropita Aisea si gorevura, sapu guahe:

“Banara, esei ele va hinokaria sa nada inavoso

* **12:34** Sam 110:4; Ais 9:7; Izk 37:25; Dan 7:14

meke koe sei ele tava dogoro sa limana e
Zihova?”*

³⁹ Gua asa ke lopu va hinokara si arini, sina e
Aisea ba zama gua tugo he:

⁴⁰ “Ele va behui Tamasa sari matadi,
meke va nunali Sa sari dia binalabala;
pude sari matadi si lopu kaqu dodogorae
pude di lopu gilagilana pa dia binalabala,
pude di lopu kaqu kekere mae koa Rau si
arini,
meke ta salana koa Rau,” zama gua sa
Tamasa.*

⁴¹ Zama nia Aisea sapu gua asa, sina dogoria sa
sa vina lavata te Zisu, ke zama nia sa sa guguana
Sa.

⁴² Soku rina koimata tadi na tie Ziu si va
hinokaria se Zisu, ba lopu boka helahelae vura
nia rini si Asa, sina koa gua koari na Parese, na
hako ta hitu vura dia pa sinaqoqi gua.

⁴³ Na okoro tava lavata pa tie si arini, hola nia
sa vina lavata te Tamasa.

Ta Pitu pa Zinama te Zisu

⁴⁴ Ba velavela va ululae se Zisu, “Asa sapu va
hinokarau, si lopu Arau mo si va hinokarau sa,
ba Asa tugo sapu garunau.

⁴⁵ Meke asa sapu dogorau, si dogoria tugo sa si
Asa sapu garunau.

⁴⁶ Mae guana kalalasa si Rau koasa kasia
popoa, pude arini pu va hinokarau, si lopu kaqu
koa pa hinuporo.

⁴⁷ Asa sapu avosia sa Qua zinama meke lopu
lulia, si lopu kaqu pitua Rau si asa. Ura sapu

* 12:38 Ais 53:1 * 12:40 Ais 6:10

mae nia Rau si lopu pude pitua sa kasia popoa, ba pude harupia tu.

⁴⁸ Asa sapu etulau, meke lopu va hinokari sari Qua zinama, si koa nana si keke sapu kaqu zutu ia si asa. Sari na zinama saripu zama ni Rau si kaqu zutua si asa pa rane mumudi.

⁴⁹ Hinokara si hie, sina lopu zama pa Qua niniranira soti si Rau, ba sa Tamaqu tu sapu garunau, si tozi Nau sapu gua zama ni Rau.

⁵⁰ Meke gilania Rau sapu sa Nana zinama, si va maea sa tinoa hola, sina sapu gua zama nia Rau, si gua mo sapu tozi Nau sa Tamaqu," gua se Zisu.

13

Nuzapi Zisu sari na Nenedi ri Disaepeli

¹ Koasa rane sipu lopu ele kamo sa Inevana Pasova, si ele gilania tu Zisu sapu ele kamo sa totošo pude luaria Sa sa kasia popoa hie, meke pule la koasa Tamana. Doduru totošo si tataru ni Sa sari Nana tie koasa kasia popoa, meke lopu kokoi mo pa minate sa Nana tataru koa rini.

² Pa korapana sa hinenahena veluvelu te Zisu koari Nana disaepeli, si ele vekoa tu Setani sa binalabala pa bulona e Ziudasi Isikarioti, sa tuna e Saimone Isikarioti, pude qora ia gana se Zisu, gua.

³ Ba ele gilania tu Zisu, sapu ele ponia sa Tamana pa limana sari doduru niniranira; meke ele gilania tugo Zisu sapu maena koe Tamasa si Asa, meke kote pule la koe Tamasa.

⁴ Ke gasa turu si Asa, meke va gore vekoa Sa sa Nana poko hake ulue, meke dokoho nia Sa si keke taoro pupuhana.

⁵ Meke voi nia kolo Sa si keke besini, meke podalae nuzapi Sa nenedi sari na disaepeli, meke puha va popa ni Sa koasa taoro, sapu dokoho nia Sa.

⁶ Sipu kamoā Sa se Saimone Pita, si zama se Pita, “Baṅara, kote nuzapi mo Goi sari na nenequ?” gua si asa.

⁷ Meke olaṅa la ia Zisu si asa, “Lopu gilania goi kamahire, gua sapu korapa tavetia Rau, ba pana hola sari na tiṅitoṅa hire si kote gilania goi,” gua se Zisu.

⁸ Meke zama se Pita, “Lokari! Lopu kaqu nuzapi Goi sari nenequ!”

Meke olaṅa se Zisu, “Be lopu nuzapi Rau sari nenemu, si lopu kaqu na Qua disaepeli si goi,” gua si Asa.

⁹ Meke olaṅa pule la se Saimone Pita, “Baṅara, pude gua si lopu sari nenequ mo, ba sari limaqu, na batuqu tugo!” gua si asa.

¹⁰ Meke zama la se Zisu, “Asa sapu ele huvena, si ele via mo, meke lopu kaqu huve pule, ba sari na nenena si pada ta nuzapa. Gamu si ele via, ba keke mo koa gamu si lopu via.”

¹¹ Ele gilania tu Zisu si asa pu kote qorana, gua asa ke zama guahe si Asa, “Keke mo koa gamu si lopu via,” gua.

¹² Meke sipu beto nuzapi Zisu sari na nenedi, si va sage pulea Sa sa Nana poko hake ulue, meke la habotu pule Nana pa tevolo si Asa. Meke nanasi

Sa si arini, “Vegua, gilania tugo gamu sapu gua tiqe tavetia Rau koa gamu?” gua si Asa.*

¹³ “Poza Nau Titisa na Baṅara gamu, meke hinokara mia tugo, sina gua tugo asa si Rau.

¹⁴ Ego, be Arau, sa mia Baṅara meke sa mia Titisa si ele nuzapi sari nenemia, si ego, gamu ba mi tavete kekeṅoṅo gua tugo asa pa varikorapa mia.

¹⁵ Ele va dogoroni gamu Rau sa Qua vina titila, gua asa ke mi tavete lulia sapu gua taveteni gamu Rau.

¹⁶ Maqu tozi va hinokarani gamu: loke nabulu si ululu hola nia sa nana palabatu, meke loke tie ta garununa si ululu hola nia si asa pu garununa sa.*

¹⁷ Ego, kamahire si ele gilania gamu sa hinokara hie, ke kaqu ta manae si gamu, be tavetia gamu sapu gua asa!

¹⁸ Ba lopu gamu doduru si guni gamu Rau, gilani Qua sarini pu ele vizati Rau, ba pude tava gorevura sapu zama guahe pa Kinubekubere Hope: ‘Sa tie sapu henahena turaṅae koa Rau si kukiti Nau sa si Rau,’ gua.*

¹⁹ Maqu tozi va kenueni gamu kamahire, sipu lopu ele ta evaṅa si asa, meke be pana ta evaṅa sa, si kote va hinokaria gamu sapu Arau si Arau tugo.

²⁰ Maqu tozini gamu sa hinokara: asa sapu va kamo si keke tie sapu garunia Rau, si va kamo Au tugo sa si Arau, meke asa sapu va kamo Au, si va kamo ia tugo sa si Asa pu garunau si Rau,”

* **13:12** Lk 22:27 * **13:16** Mt 10:24; Lk 6:40; Zn 15:20 * **13:18**
Sam 41:9

gua se Zisu.*

*Tozia Zisu sapu Kaqu Ta Qorae si Asa
(Matiu 26:20-25; Maka 14:17-21; Luke 22:21-23)*

²¹ Sipu beto zama nia Zisu sapu gua asa, si ta duaña hola sa bulona, ke zama si Asa, “Maqu tozi va hinokarani gamu: keke koa gamu si kote qora Nau si Arau,” gua si Asa.

²² Ke vari doñoi sari na disaepeli, meke pupuhu beto nia dia sapu esei si gunia Sa.

²³ Ba keke ri kasa disaepeli sapu tataru hola nia Zisu, si habotu kapae nana koa Sa.

²⁴ Ke sipua Pita si asa meke zama, “Nanasia ko, esei si gunia Sa?”

²⁵ Ke rizu tata valeana la koe Zisu sa disaepeli asa meke nanasa, “Bañara esei si gunia Goi?” gua si asa.

²⁶ Meke olaña la ia Zisu si asa, “Kote poña ia Rau sa bereti, meke ponía koasa tie asa.” Ke hena ia Sa si keke kali bereti, meke poña ia Sa, meke vala nia Sa koe Ziudasi, sa tuna e Saimone Isikarioti.

²⁷ Sipu hena tugo Ziudasi sa bereti, si nuquria mo Setani, ke zama la ia Zisu si asa, “Ego, ture tavetia tu sapu hiva nia goi!” gua si Asa.

²⁸ Ba lopu keke koari kasa pa tavolo si hite gilania, sapu gua zama nia Zisu koa sa.

²⁹ E Ziudasi sina tie kopu poata, ke balabala ia rina disaepeli sapu gina tozi nia Zisu si asa, pude la holui kaiqa toña, sapu hiva ni rini pude tanisa inevaña, babe poni sari na tie habahuala, gua.

* **13:20** Mt 10:40; Mk 9:37; Lk 9:48, 10:16

³⁰ Sipu hena ia Ziudasi sa bereti si vura taloa si asa, na ele boņi sa toতোসা asa.

Sa Tinarae Vaqurana

³¹ Sipu ele taloa tu se Ziudasi si zama se Zisu, “Kamahire si tava lavata sa Tuna na Tie meke sa Tamasa si tava lavata koa Sa.

³² Meke be tava lavata sa Tamasa koasa Tuna, si kote va lavatia sa Tamasa sa Tuna meke kote tuturei va lavatia Sa.

³³ Kasa tuqu, lopu kaqu koa va seunae koa gamu si Rau. Kote hatau gamu si Rau, ba maqu tozini gamu kamahire gua sapu tozia Rau koari na koimata tadi na tie Ziu, sapu guahe: ‘Lopu kaqu boka la ia gamu sa vasina pu korapa la ia gua Rau.’*

³⁴ Ke kamahire si ponini gamu Rau si keke tinarae vaqurana: Mi koa varitatarue, gua tugo sapu tataru guni gamu Rau, si mi koa vari tatarue gua tugo asa.*

³⁵ Be guana koa vari tatarue si gamu, si kote gilania ri doduru tie, sapu gamu sina Qua disaepeli.”

Tozia Zisu sapu Kote Oso nia Pita

(Matiu 26:31-35; Maka 14:27-31; Luke 22:31-34)

³⁶ Meke nanasa la ia Pita si Asa, “Banara, pavei si korapa la Goi?”

Meke olaņa se Zisu, “Kamahire si lopu kaqu boka luli Au goi vasina sapu korapa la ia Rau, ba koari na rane pu mae kote boka luli mae Au goi,” gua se Zisu.

* 13:33 Zn 7:34 * 13:34 Zn 15:12,17; 1 Zn 3:23; 2 Zn 5

³⁷ Meke nanasa pule se Pita, “Banara, na vegua ke lopu kaqu boka luli Go tu rau kamahire? Na ele va namanama mo si rau, pude mate nigo,” gua si asa.

³⁸ Meke olana se Zisu, “Vegua, hinokara sapu va namanama valeana si goi, pude mate Nau? Maqu tozi va hinokara nigo, sipu lopu ele kabo sa kokorako si kaqu oso Nau goi ka neta toto.

14

Zisu sa Sirana La Gua Koasa Tamana

¹ Meke mi koa kulusu, mi ranea sa Tamasa, mamu rane Au tugo si Arau.

² Pa korapa vetu tanisa Tamaqu si sokudi sari na vasidi kokoana. Be lopu gua, si lopu kaqu tozini gamu tu Rau. Arau si la pude va namanama vekoa si keke vasina pude tamugamu.

³ Meke pana la va namanama vekoa Rau si keke vasina pude tamugamu, si kote pule mae si Rau meke vagi gamu, pude vasina pu koa si Rau kote koa tugo si gamu.

⁴ Gilania mia mo gamu sa sirana sapu la gua koasa vasina pu la ia Rau,” gua se Zisu.

⁵ Meke zama la koa Sa se Tomasi, “Banara, lopu gilania gami sa vasina sapu korapa la ia gua Goi, ke vegua meke boka gilania gami sa sirana sapu la gua vasina?” gua si asa.

⁶ Meke olana se Zisu, “Arau tugo sa sirana, sa hinokara meke sa tinoa. Loke tie si boka la koasa Tamaqu, ba koa Arau mo.

⁷ Be gilana va hinokara Au gamu si Arau si kote ele gilania mia tugo gamu sa Tamaqu, meke

podalae kamahire si gilania gamu si Asa, meke ele dogoria mia tugo gamu si Asa,” gua se Zisu.

⁸ Meke zama la koa Sa se Pilipi, “Baṅara, Mu va dogoroni gami sa Tamamu. Asa mo si hiva nia gami,” gua si asa.

⁹ Meke olaṅa se Zisu, “Ele koa va seunae koa gamu si Rau, ba lopu gilanaṅu tu goi ta Pilipi? Asa sapu ele dogorau, si ele dogoria tugo sa sa Tamaqu. Na vegua ke zama gua tu si goi, ‘Mu va dogoroni gami sa Tamamu,’ gua.

¹⁰ Lopu va hinokaria tu goi Pilipi, sapu Arau si koa koasa Tamaqu meke sa Tamaqu si koa koa Rau? Sari na zinama saripu zama atu ni Rau si lopu mae guadi koa Rau mo, ba sa Tamaqu tu sapu koa koa Rau. Asa tu taveti sari Nana tinavete.

¹¹ Mi va hinokara Au totoṅo zama si Arau, sapu Arau si koa koasa Tamaqu meke sa Tamaqu si koa koa Rau. Be lopu gua, si mi va hinokari sari na vina sosode, koari na tinavete variva magasa.

¹² Maqu tozi va hinokarani gamu: asa sapu va hinokarau, si kaqu taveti sa saripu gua taveti Rau. Uve, kaqu taveti sa sari na tinavete pu noma hola ni saripu taveti Rau, sina korapa la gua Qua koasa Tamaqu si Rau.

¹³ Meke kote tavete vatuni Rau, gua saripu tepai gamu pa korapa Pozaqu, pude sa vina lavatana sa Tamasa si kaqu ta dogoro koasa Tuna.

¹⁴ Be tepa ia gamu si keketona pa korapa Pozaqu Rau, si kote tavete ponini gamu Rau si asa.

Sa Vina Tatarana sa Maqomaqo Hope

¹⁵ Be tataru Nau gamu, si kote va tabei gamu sari na Qua tinarae.

¹⁶ Meke kote tepa ia Rau sa Tamaqu, meke kote poni gamu Sa si keke 'Tie Varitokae pa Binalabala', sapu kote koa koa gamu ninae rane ka rane.

¹⁷ Asa sa Maqomaqo Hope sapu tozia sa hinokara. Sa kasia popoa lopu boka vagia si Asa, sina lopu dogoria rini meke lopu gilania rini, ba gamu si gilania mia si Asa, sina korapa koa turaña gamu Sa, meke kote koa pa korapa mia gamu si Asa.

¹⁸ Pana taloa Rau, si lopu kaqu va eapa gamu Rau, ba kaqu pule mae si Rau koa gamu.

¹⁹ Lopu seunae meke lopu kote dogorau sa kasia popoa si Rau. Ba gamu si kote dogorau, sina toa si Rau, ke kaqu toa tugo si gamu.

²⁰ Meke koasa rane asa, si kaqu tiqe gilania gamu sapu koa koasa Tamaqu si Rau, meke gamu si koa koa Rau, gua tugo sapu koa koa gamu si Rau.

²¹ Asa sapu tagoi sari na Qua tinarae meke va tabei si arini, si tataru nau sa si Rau. Asa sapu tataru Nau, si kaqu ta tatarue koa sa Tamaqu, meke kaqu tataru nia tugo Rau si asa, meke kote vata dogoro pule Nau si Rau koasa."

²² Meke zama la koasa se Ziudasi, (lopu e Ziudasi Isikarioti) "Bañara, vegua ke koa gami mo kote vata dogoro pule nigo si Goi, meke lopu koari na tiena sa kasia popoa?" gua si asa.

²³ Meke olaña la ia Zisu si asa, "Asa sapu tataru Nau, si kote va tabei sari na Qua vina tumatumae. Kote tataru nia sa Tamaqu si asa,

meke sa Tamaqu meke Arau si kote mae koa koa sa.

²⁴ Asa sapu lopu tataru Nau, si lopu va tabei sari na Qua vina tumatumae. Sari na vina tumatumae pu avosi gamu koa Rau, si lopu Qua telequ, ba mae guadi tu koasa Tamaqu pu garunau.

²⁵ Doduru zinama hire si zama ni Rau, sipu korapa koa koa gamu si Rau.

²⁶ Ba sa Tie Varitokae pa Binalabala tu, sapu sa Maqomaqo Hope, sapu kaqu garunu mae nia sa Tamaqu pa Pozaqu, si kaqu va tumatumaeni gamu sari doduru tinitona, meke kote va bala-balani gamu sari doduru gua pu ele tozini gamu Rau.

²⁷ Sa binule si vekoa Rau koa gamu; Qua binule soti si ponini gamu Rau. Lopu gugua sa binule sapu variponi nia sa kasia popoa si vatuni gamu Rau. Mi lopu koa kulusu na matagutu.

²⁸ Ele avosia mia sapu zama nia Rau, kote taloa si Rau, meke sapu kote pule mae si Rau koa gamu. Be tataru va hinokara Nau gamu, si kote getu nia gamu sapu korapa la koasa Tamaqu si Rau, sina Asa tu si noma hola Nau si Rau.

²⁹ Tozi kenuni gamu Rau si hie kamahire, sipu lopu ele ta evana si asa, pude pana ta evana sa, si kote va hinokarau gamu.

³⁰ Zama va papaka atu mo si Rau koa gamu, sina sa banarana* sa kasia popoa si korapa mae, ba lopu ninira hola Nau sa si Rau.

³¹ Ba kaqu tumae nia sa kasia popoa sapu tataru nia Rau sa Tamaqu, meke Arau tavetia

* **14:30** Sa banarana sa kasia popoa hie sapu gunia e Zisu si Setani.

gua puta tugo sapu garunu Nau sa Tamaqu pude tavetia.

Aria! Mada taluarae koasa vasina hie,” gua se Zisu.

15

Zisu sa Huda Vaeni Hinokara

¹ “Arau tugo sa nati vaeni hinokara, meke sa Tamaqu si na tie uma.

² Sari doduru lelaṅaṅa Rau saripu loke vuadi si koku pani Sa, ba sari doduru lelaṅa saripu vua valeana si vale ni Sa pude di vua katakata.

³ Gamu si ele via, koa gua koari na zinama sapu ponini gamu Rau.

⁴ Mi koa soto koa Rau, meke kote koa soto koa gamu si Rau. Loke lelaṅa si boka vua eke telena, be lopu soto si asa koasa nati vaeni. Gua puta tugo asa, gamu si lopu boka vua be lopu koa soto koa Rau.

⁵ Arau tugo sa nati vaeni, meke gamu tugo sari na lelaṅa. Asa sapu koa soto koa Rau, meke Arau si koa koa sa, si kote vua katakata, ura loketona hokara si kote boka tavetia gamu, be lopu koa soto koa Rau si gamu. ⁶ Ba asa sapu lopu koa soto koa Rau si gua tugo sa lelaṅa sapu ta koku palae, meke mate harahara. Meke sari na lelaṅa gua hire si ta varigarae meke ta okie la pa korapa nika vasina ta sulu si arini.

⁷ Be koa soto koa Rau si gamu, meke koa koa gamu sari na Qua zinama, si mi tepa ia sapu gua hiva nia gamu, meke kote vagia gamu si asa.

⁸ Sa vina lavatana sa Tamasa si ta dogoro pana vua va sokusoku si gamu, meke pa sirana asa si kote ta dogoro sapu na Qua disaepeli si gamu.

⁹ Gua sapu tataru Nau sa Tamaqu, si tataru guni gamu tugo Rau si gamu; ke mi koa soto pa korapa Qua tataru.

¹⁰ Be va tabei gamu sari na Qua tinarae, si kaqu koa soto pa korapa Qua tataru si gamu, gua sapu va tabei Rau sari na tinarae tanisa Tamaqu meke koa soto pa korapa Nana tataru si Arau.

¹¹ Tozini gamu tu Rau saripu gua hire, pude kaqu koa koa gamu sa Qua qinetugetu, meke pude boka tava gorevura sa mia qinetugetu.

¹² Hie sa Qua tinarae: mi koa varitatarue, gua tugo sapu tataru gunini gamu Rau.*

¹³ Loke tataru si noma hola nia sapu pude mate hobei keke tie sari nana baere.

¹⁴ Gamu si na Qua baere, be taveti gamu saripu gua tozini gamu Rau.

¹⁵ Lopu poza puleni gamu nabulu Rau si gamu, sina sa nabulu si lopu gilania sapu gua tavetia sa nana palabatu. Ba Arau si pozani gamu na Qua baere si gamu, sina doduru tiniona saripu avosi Rau koasa Tamaqu, si ele tozi betoni gamu tu Rau.

¹⁶ Gamu lopu vizatau, ba Arau tu vizata gamu si gamu, meke garunu gamu Rau, pude mi la vua va sokusoku ni sari vua pu koa hola ninæ rane. Meke kote ponini gamu sa Tamaqu, gua saripu tepai gamu pa korapa pozaqu Rau.

* 15:12 Zn 13:34, 15:17; 1 Zn 3:23; 2 Zn 5

17 Hie sa Qua tinarae koa gamu: mi koa varitatarue.

Sa Kinukiti Tadi na Tiena sa Kasia Popoa

18 Be kukitini gamu rina tiena sa kasia popoa, si mi balabala ia sapu Arau si ele kukiti kenu Nau rini.

19 Be na tie tana kasia popoa si gamu, si kote tataruni gamu sa kasia popoa si gamu, sina tanisa si gamu. Ba lopu tanisa kasia popoa si gamu, sina ele vizata vurani gamu Rau koasa kasia popoa. Gua asa ke kukitini gamu sa kasia popoa si gamu.

20 Ba mi balabala ia sapu gua tozini gamu Rau, sapu loke pinausu si ululu hola nia sa nana palabatu. Be nonoivalau rini si Arau, si kote nonoivala gamu tugo rini. Ba be va tabei rini sari na Qua vina tumatuma, si kote va tabei tugo rini sari na mia vina tumatuma.*

21 Kote tavete atu ni rini koa gamu sari doduru pu gua hire, sina Taqarau si gamu, ura lopu gilania rini si Asa pu garunau si Rau.

22 Be guana lopu mae tozi ni Rau si arini si lopu kaqu gilania rini sa dia sine. Ba kamahire si loke dia zinama sekesekei pude boka tomei sari na dia sine.

23 Ura asa sapu kukiti Nau, si kukiti nia tugo sa sa Tamaqu.

24 Be lopu taveti Rau koa rini sari na tinitonā saripu lopu hite taveti rina tie, si lopu kaqu gilania rini sa dia sine. Ba kamahire si ele

* 15:20 Mt 10:24; Lk 6:40; Zn 13:16

dogori rini saripu gua ele taveti Rau, ba kukiti Nau rini si Arau meke sa Tamaqu.

²⁵ Ba asa si pude tava gorevura sapu gua ta kubere pa dia Tinarae, sapu guahe: 'Loke dia ginugua hokara si arini pude kukiti Nau,' gua.*

²⁶ Pana mae sa 'Tie Varitokae pa Binalabala' sapu kote garunu mae nia Rau koa gamu, sa Maqomaqo Hope sapu tozia sa hinokara si kote helahelae vura Nau Sa si Arau. Asa tugo pu maena gua koasa Tamaqu.

²⁷ Meke gamu ba kote helahelae vura Nau tugo koari na tie, sina ele koa somanae koa Rau si gamu pa pinodalaena sa Qua tinavete.

16

¹ Ele tozini gamu tu Rau saripu gua hire, pude lopu kote taluarae si gamu koasa mia rinanerane.

² Kaqu hitu vurani gamu rini si gamu pa dia sinaoqi^d. Na korapa mae sa totošo, sapu kote va mate gamu rini, meke kote balabala ia rini sapu tavete va leana la si arini koasa Tamasa, gua.

³ Kote evani rini koa gamu saripu gua hire, sina lopu gilanaui rini si Arau meke sa Tamaqu.

⁴ Ba ele tozini gamu tu Rau saripu gua hire, pude pana kamo sa totošo si kote balabala ia gamu sapu ele va balau gamu tu Arau si gamu.

Sa Tinavete Tanisa Maqomaqo Hope

Lopu tozini gamu Rau tatasana sina korapa koa turana gamu mo Arau.

* 15:25 Sam 35:19, 69:4

5 Ba kamahire si korapa la Qua tu koasa Tamaqu pu garunu mae Nau. Ba loke tie koa gamu si hite nanasau, 'Pavei la si Goi?' gua.

6 Sina tozini gamu Rau kamahire, ke tiqe talotana sari bulomia.

7 Ba Maqu tozi va hinokarani gamu, sapu pa mia lineana gamu kaqu taloa tugo si Rau. Ura be lopu taloa Rau, si lopu kaqu mae sa Tie Varitokae pa Binalabala koa gamu. Ba pana taloa si Rau, si kote tiqe garunu mae nia Rau koa gamu si Asa.

8 Meke pana mae Sa, si kote va gilana ni Sa sapu na tie sea si arini meke lopu na tie tonoto si arini meke kote kamo pa vinaripitui.

9 Sea nia rini sa guguana sa sinea, sina lopu va hinokarau rini si Arau.

10 Sea nia rini sa tinonoto, sina korapa la koa sa Tamaqu si Rau,* meke lopu kaqu dogoro pule Au gamu.

11 Sea nia rini sa vinaripitui, sina se Setani sa banarana sa kasia popoa hie si ele ta pitu pude tava kilasa pa Heli.*

12 Sokudi pule si hiva tozini gamu Rau, ba lopu kaqu boka avoso va nonoga i gamu kamahire.

13 Ba pana kamo tu sa Maqomaqo Hope sapu tozia sa hinokara, si kaqu va bakalia Sa koa gamu meke turana lani gamu koari doduru hinokara. Lopu kote zama nia Sa sa Nana niniraira soti, ba kote zama nia mo Sa sapu avosia Sa, meke tozini gamu saripu korapa mae pa kenumia.

* **16:10** Sina be sea si Rau si lopu kaqu boka la koasa Tamaqu si Rau. * **16:11** Zn 12:31, 14:30

¹⁴ Kote va lavatau Sa si Rau, sina kote tozi mo Sa koa gamu sapu vagi sa pa guguaqu Rau.

¹⁵ Sari doduru guguaana sa Tamaqu si Taqarau tugo, gua asa ke sa Maqomaqo Hope si kote vagi sari doduru pa guguaqu Rau meke vata gilana ni koa gamu.

Tinalotaña si Kote Ta Ilirae na Qinetuqetu

¹⁶ Lopu seunae meke lopu kote dogorau gamu si Arau, ba lopu kaqu seunae, meke kote dogoro pule Au mo gamu si Arau.”

¹⁷ Meke vari nanasa pulei teledia sari kaiqa ri Nana disaepeli, “Na sa si gunia Sa totozo zama si Asa ‘Lopu seunae meke lopu kaqu dogoria gita si Asa, ba lopu kaqu seunae meke kote dogoro pulea gita si Asa,’ gua, meke zama gua tugo he si Asa, ‘Sina korapa la koa Sa Tamaqu si Arau,’ gua pule.

¹⁸ Na sa sapu ‘Lopu seunae’ gunia Sa? Lopu gilania gita sapu zama nia Sa!” gua si arini.

¹⁹ Gilania tu Zisu sapu odi hiva nanasia rini si Asa, ke zama la koa rini si Asa, “Lopu seunae meke lopu kote dogorau gamu si Arau, ba lopu kote seunae pule meke kote dogoro pule Au gamu si Arau. Gua asa sapu vari nanasa pule nia gamu telemia?

²⁰ Ba maqu tozi va hinokarani gamu, kote kabo na talotaña si gamu, ba sari na tiena sa kasia popoa si kote qetuqetu dia. Kote talotaña si gamu, ba sari na mia tinalotaña si kote ta ilirae na qinetuqetu.

²¹ Pana tata sa nana totozo sa barikaleqe, si balabala mamata si asa, sina korapa kamo mae

mo sa nana totoſo ta ſigiti. Ba ſipu ele podo ſa haha, ſi muliſi nia ſa ſa nana tinaſigiti, ſina qetu nia ſa ſapu ele podo vura mae koaſa kaſia popoa ſi keke haha.

²² Gua tugo aſa ſapu ta evaſa koa gamu kamahire. Balabala mamata ſi gamu, ba kote dogoro pule gamu mo Rau, meke kote qetuqetu hola ſari bulomia, meke loke tie hokara kote boka vaſa pania pa korapa bulomia.

²³ Meke pa rane aſa, ſi lopu kote nanasa Nau keketona gamu ſi Arau. Ba maqu tozi va hinokarani gamu ſapu kote ponini gamu ſa Tamaqu gua ſapu tepa ia gamu pa pozaqu Rau.

²⁴ Kamoa kamahire ſi lopu hite tepa ia gamu ſi keketona pa pozaqu Rau. Mi tepa meke kaqu poni gamu ſa Tamasa, meke kote gorevura valeana ſa mia qinetuqetu.

Mataqara Hola nia Sa ſa Kaſia Popoa

²⁵ Ele vivineini gamu tu Arau ſari na tiſitona hire pa parabolo. Ba vugo repere, ſi lopu kote vivinei ſi Rau pa parabolo, ba kote tozi va bakalia mo Rau koa gamu ſa guguana ſa Tamaqu.

²⁶ Pa rane aſa, ſi kote tepa koa ſa Tamaqu ſi gamu pa Pozaqu Rau. Lopu zama ſi Rau ſapu Arau kote tepa poni gamu koa Sa.

²⁷ Sina ſa Tamaqu tu telena ſi tataruni gamu ſi gamu. Tataruni gamu Sa, ſina tataru Nau gamu ſi Arau, meke va hinokaria tugo gamu ſapu mae guaqu koa Sa ſi Arau.

²⁸ Arau ſi mae guaqu koa ſa Tamaqu, meke mae koaſa kaſia popoa, meke kamahire ſi kote

luaria Rau sa kasia popoa meke pule la koasa Tamaqu,” gua si Asa.

²⁹ Meke zama sari Nana disaepeli, “Kamahire si zama va lodaka si Goi, meke lopu zama pa parabolo.

³⁰ Gilania gami kamahire sapu gilana betoi mo Goi sari doduru tinitonā, ke be lopu kilu nanasigo ke tie ba leana mo. Gua asa ke va hinokaria gami sapu na mae guamu koe Tamasa si Agoi,” gua si arini.

³¹ Meke olaña se Zisu, “Va hinokara kamahire si gamu?

³² Ba korapa mae sa totošo, meke ele kamo tugo si asa, pana kote hopeke govete taloa si gamu, meke pule la pa hopeke mia vasina, meke Arau telequ mo si kote koa hola. Ba lopu telequ hinokara sina sa Tamaqu si koa koa Rau.

³³ Ele tozini gamu tu Rau si hire: pude mi vagia sa binule pa mia tinoa keke koa Rau. Kote koa tasuna si gamu koasa kasia popoa. Ba mi koa va mataqara! Sina ele va mate pania Rau sa ninirañira tanisa kinaleana tanisa kasia popoa,” gua se Zisu.

17

Varavara ni Zisu sari Nana Disaepeli

¹ Sipu beto zama ni Zisu saripu gua arini, si ena sage la pa Mañauru si Asa meke varavara guahe: “Tamaqu, ele kamo sa totošo. Mu va lavatia sa Tumu, pude boka va lavatigo sa Tumu si Agoi.

² Ura ele ponía níniránira Goi si Asa pude nati hiniva ni sari doduru tie, pude kaqu poni tinoa hola Sa si arini, pu ele poni Goi koa Sa.

³ Ego, hie tugo sa sirana gua pude vagia sa tinoa hola: pude gilanigo rini sapu Agoi mo telemu sa Tamasa hinokara, meke pude gilanau rini sapu Arau tugo sa Karisito sapu ele garunu mae nia Goi.

⁴ Ele va lavatigo Arau si Agoi pa popoa pepeso totošo va hokoti Arau sari doduru pu garunu Nau Agoi pude taveti.

⁵ Ego, Tamaqu, Mu poni Nau kamahire sa vina lavata pa Mañauru gua sapu ele somana tagoa Rau koa Goi, sipu lopu ele ta kuri sa kasia popoa.

⁶ Ele vata gilana Nigo Rau si Agoi koari na tie pu poni vata kale Nau Goi koasa popoa pepeso. Na Tamugoi tu si arini, ba poni Nau Goi si arini, meke va tabei rini sari Mua zinama.

⁷ Meke kamahire si ele gilania rini sapu sari doduru pu poni Nau Goi si mae guadi mo koa Goi.

⁸ Ele tozi tu Rau koa rini sari zinama sapu poni Nau Goi, meke ele va hinokari rini si arini. Meke ele va sosodea tugo rini sapu hinokara, na mae guaqu tugo koa Goi si Rau, meke ele va hinokaria rini sapu Agoi garunau si Arau.

⁹ Lopu ari doduru tie pa kasia popoa si varavara ni Rau, ba arini mo pu ele poni Nau Goi, ura Tamugoi si arini.

¹⁰ Sari doduru tie pu Taqarau, si Tamugoi tugo, meke sari doduru pu Tamugoi si Taqarau tugo; meke ele vata dogoro nia rini sa vina lavataqu Rau.

¹¹ Lopu kaqu koa hola koasa kasia popoa si Rau. Na korapa pule atu mo koa Goi si Rau, ba arini si kote koa koasa kasia popoa. Tamaqu hopemu! Mu kopu ni si arini koasa Pozamu sapu poni Nau Goi, pude kaqu koa keke mo si arini, gua tugo sapu Agoi meke Arau si keke mo.

¹² Totoso koa somanae koa rini si Rau, si kopu ni Rau si arini koasa pozapoza sapu poni Nau Goi. Ele kopu ni Rau si arini, meke lopu keke koari kasa si muliunu, ba asa pu kote la pa tinahuara koa holana,* pude kaqu tava gorevura gua sapu ta kubere pa Kinubekubere Hope.*

¹³ Kamahire si korapa pule atu koa Goi si Rau, ke zama ni Rau si gua hire totosu korapa koa si Rau koasa kasia popoa, pude di tagoa rini sa doduruna sa Qua qinetuqetu pa korapa bulodia.

¹⁴ Ele tozi ni tu Rau sari na Mua zinama, ba kukiti ni sa kasia popoa si arini, sina lopu tana kasia popoa si arini, gua tugo sapu lopu tana kasia popoa si Rau.

¹⁵ Sa Qua vinaravara si lopu pude vagi pani Goi koasa kasia popoa si arini, ba tepa igo Rau pude lavelave ni koe Setani sa tie kaleana.

¹⁶ Lopu tana kasia popoa si arini sina Arau si lopu tana kasia popoa tugo.

¹⁷ Mu va madi Goi si arini koa Goi koasa Mua hinokara, ura sari Mua zinama si hinokara.

¹⁸ Gua sapu garunu lani Au Goi si Arau koasa kasia popoa si garunu lani tugo Arau si arini koasa kasia popoa.

* **17:12** Asa pu kote la pa tinahuara koa holana si e Ziadasi Isikarioti. * **17:12** Sam 41:9; Zn 13:18

19 Meke pa ginuadi arini si va madi pule Nau koa Goi si Rau, pude di va madi puleni tugo koa Goi si arini.

20 Lopu sari na Qua disaepeli hire mo si varavara ni Arau, ba sarini tugo pu kote va hinokarau toতোসা tarae rini.

21 Varavara ni Rau si arini pude di koa keke mo sari doduru. Tamaqu, madi koa koa gita si arini, gua sapu Agoi si koa koa Rau meke Arau si koa koa Goi. Madi koa keke si arini, pude madi va hinokaria rina tie pa kasia popoa sapu Agoi garunau si Arau.

22 Ele ponini Rau sa vina lavata gua sapu poni Nau Goi, pude di koa keke si arini, gua sapu koa keke si Gita Kara,

23 pude Arau si koa koa rini meke Agoi si koa koa Rau, pude tava gorevura valeana sa tinoa keke koa rini, pude mani gilania sa kasia popoa sapu Agoi mo garunau si Rau, meke tataru ni Goi si arini, gua tugo sapu tataru Nau Goi si Arau.

24 Tamaqu, hiva ni Rau si arini pu poni Nau Goi pude koa turaᅇau vasina koa si Arau, pude di dogoria rini sa vina lavataqu Rau sapu ele poni Nau Goi, sina ele tataru Nau tu Goi sipu lopu ele ta kuri sa kasia popoa.

25 Tamaqu, toᅇotomu si Agoi. Lopu hite gilanigo sa kasia popoa si Goi, ba Arau gilanigo meke arini hire gilania sapu Agoi garunau si Rau.

26 Ele vata gilana nigo Rau koa rini si Agoi, meke kote hoda la pude vata gilana nigo Rau koa rini, pude sa Mua tataru koa Rau si kaqu koa tugo koa rini, meke Arau ba kaqu koa tugo koa rini.”

18

Ta Tuqe Vagi se Zisu

(Matiu 26:47-56; Maka 14:43-50; Luke 22:47-53)

¹ Sipu beto varavara se Zisu, si taluarae si Asa turanae sari Nana disaepeli, meke ene karovia rini sa Lolomo Kidoroni. Keke inuma si koa vasina, meke la vasina se Zisu meke sari Nana disaepeli.

² Se Ziudasi sapu qorana Sa, si gilania nana sa vasina asa, sina ele hoke la vasina se Zisu meke sari Nana disaepeli.

³ Ke turana la nia Ziudasi koasa inuma asa si keke puku solodia Roma meke sari na tie kopu pa Zelepade, pu ta garunudi koari na nati hiama na Parese, paleke dia tinitoña varipera na zuke, meke na zuke oto huda tugo.

⁴ Ele tumae nia Nana tu Zisu sari doduru gua pu kaqu ta tavete koa Sa, ke la nanasi Sa si arini, "Esei si korapa hata ia gamu?" gua si Asa.

⁵ "E Zisu pa Nazareti," gua si arini.

Meke zama la se Zisu, "Arau mo si Asa," guni Sa. Se Ziudasi sapu qorana Sa si korapa turu somanae nana mo koa rini.

⁶ Totoso zama se Zisu, "Arau mo si Asa," gua, si togolo tu meke hoqa ni pa pepeso si arini.

⁷ Meke nanasa pulei Sa si arini, "Esei si korapa hata ia gamu?"

Meke zama si arini, "E Zisu pa Nazareti," gua.

⁸ Meke olaña se Zisu, "Ele tozini gamu tu Rau sapu Arau mo si Asa. Pude Arau si korapa hata Au gamu gua, si mi va taloa i sari na Qua disaepeli hire."

⁹ Zama nia Sa si gua asa, pude tava gorevura gua sapu zama nia Sa, “Lopu keke arini pu poni Au Goi si tava muliunu pa Qua kinopu,” gua se Zisu.

¹⁰ Koanana koe Saimone Pita si keke magu varipera, ke lobusu vagia sa, meke seke tarasa pania sa sa kali taliña mataona sa nabulu tanisa nati hiamad kenukenue. Sa pozana sa nabulu asa si e Malakasi.

¹¹ Meke nore la ia Zisu se Pita, “Voi pulea sa mua magu sana pa nana vovoina! Vegua, balabala ia goi sapu lopu kaqu napoa Rau sa kapa tinasigiti sapu ele poni Nau sa Tamaqu?”*

Ta Turana La koe Anasi se Zisu

¹² Meke tuqe vagia rina solodia, na dia koimata, meke sari na tie kopu pa Zelepade, se Zisu meke usia rini si Asa.

¹³ Meke turana kekenu la nia rini koe Anasi, meke va turua rini pa kenuna sa se Zisu. Se Anasi hie sina roana e Kaeapasi, sapu sa nati hiama kenukenue koasa vuaheni asa.

¹⁴ Meke se Kaeapasi tugo sa tie sapu zamadi sari na koimata tadi na tie Ziu, sapu leana hola si pude keke tie mo mate pae ni sari doduru tie, gua.*

Oso nia Pita se Zisu

(*Matiu 26:47-56; Maka 14:46-68; Luke 22:55-57*)

¹⁵ Saimone Pita meke keke disaepeli pule si luli la koe Zisu. Sa disaepeli asa si ta gilana koasa nati hiama kenukenue, ke somana luli nuquru la

* **18:11** Mt 26:39; Mk 14:36; Lk 22:42 * **18:14** Zn 11:49-50

si asa pa korapana sa pavasa pa sadana sa vetu tanisa nati hiama kenukenue.

¹⁶ Ba koa hola nana pa sada tata pa sasada se Pita. Ke ene vura pule mae sa disaepeli pu ta gilana koasa nati hiama kenukenue, meke la zama koasa vineki pu korapa kopu pa sasada, ke va egoa sa vineki pude tiqe turana nuquru nia sa se Pita.

¹⁷ Meke zama la koe Pita sa nabulu vineki sapu kopu pa sasada, “Vegua, agoi tugo si keke rina disaepeli tanisa tie hie?”

Meke olana se Pita, “Lokari, lopu arau,” gua si asa.

¹⁸ Ba na ibu sa popoa ke va katua ri kasa nabulu meke sari na tie kopu si keke nika motete, meke la turu vari likohae nia rini meke maliha dia, ke la somana turu maliha nana koa rini se Pita.

Ta Nanasa koasa Nati Hiama Kenukenue se Zisu

¹⁹ Meke nanasa ni sa nati hiama kenukenue koe Zisu sari na guguadi ri Nana disaepeli, meke sa Nana vina tumatumae koari na tie.

²⁰ Meke olana la ia Zisu si asa, “Hoke zama vura koari doduru tie si Rau. Doduru totoo si va tumatumae si Arau pa sinaqoqi meke pa Zelepade, vasina pu hoke varigara sari doduru tie Ziu. Namu lopu hite zama tome nia Rau si keketona.

²¹ Na vegua ke nanasau tu goi? Nanasa la i sari na tie pu avosi sari Qua zinama, pude di tozi nigo gua saripu zama ni Rau koa rini. Na gilani dia sari na Qua zinama saripu ele tozi ni Rau,” gua se Zisu.

²² Sipu beto tugo zama nia Zisu sapu gua asa, si poharia mo keke ri kasa tie kopu si Asa, meke zama, “Na vegua ke boka zama la gua tu si Goi koasa nati hiama kenukenue!” gua si asa.

²³ Meke olana la ia Zisu si asa, “Be sea sapu zama ni Rau, si mu tozi va bakalia tu sapu sea. Ba be tonotodi sari na Qua zinama sina venagua tu ke poharau goi!” gua si Asa.

²⁴ Sipu korapa ta pusi dia sari na limana e Zisu si garunu la nia e Anasi^d koe Kaeapasi^d sa nati hiama kenukenue si Asa.

Oso Pule nia Pita se Zisu
(*Matiu 26:71-75; Maka 14:69-72; Luke 22:58-62*)

²⁵ Meke sipu korapa turu maliha nana vasina se Pita, si zama la koasa sari kaiqa tie, “Vegua, agoi tugo si keke koa ri kasa disaepeli tanisa tie hie?”

Ba oso se Pita meke zama, “Lokari, namu lopu arau,” gua si asa.

²⁶ Ba keke ri kasa nabulu tanisa nati hiama kenukenue, pu ari turanana sa tie pu seke tarasa pania Pita taliņana si zama, “Agoi mo hie sapu dogorigo rau sapu ene luli somanae koa Sa pa inuma!” gua si asa.

²⁷ Ba zama pule tugo se Pita, “Lokari,” gua; meke kabo mo sa kokorako pa toতোসা asa.

Turu pa Kenuna Paelati se Zisu

(*Matiu 27:1-2; Maka 15:1-5; Luke 23:1-5*)

²⁸ Meke pana munumunu vaqavaqasa si turana vura nia rini se Zisu pa vetu te Kaeapasi, meke la pa vetu tanisa qavuna Roma. Ba sari na koimata tadi na tie Ziu si lopu nuquru la pa

korapana sa vetu, sina hako masala dia, meke lopu kote boka hena ia rini sa Inevaņa Pasova gua.

²⁹ Ke vura la nanasi e Paelati si arini pa sada, “Na sa zutu nia gamu sa tie hie?” guni Sa.

³⁰ Meke olaņa si arini, “Lopu kaqu turana hoboro mae nia gami koa goi si Asa be na tie tonoto si Asa,” gua.

³¹ Meke olaņa la i Paelati si arini, “Ego vagia telemia si Asa, mamu pitua pa mia tinarae soti.”

Ba olaņa si arini, “Gami si lopu tava malumu koa gamu na tie Roma pude va mate tie,” gua.

³² Ta evaņa sapu gua asa pude tava gorevura gua sapu koroto nia e Zisu koasa guguaņa sa Nana minate pa korosi.*

³³ Meke nuquru pule la pa nana vetu se Paelati, meke tioko vagia sa se Zisu meke nanasia, “Vea Agoi tugo sa Baņara tadi na tie Ziu?” gunia sa.

³⁴ Meke olaņa se Zisu, “Mua telemu sa nianasa asa, ba ari kaiqa tie tozi nigo sa guguaqu Rau?” gua si Asa.

³⁵ Meke olaņa la ia Paelati se Zisu, “Balabala ia Goi sapu na tie Ziu si rau? Sari na turaņamu soti tu, meke sari na ņati hiama tu si turana mae nigo pude pitu igo arau si Agoi. Tozi nau na tinavete kaleana sa si tavetia Goi?” gua si asa.

³⁶ Meke olaņa se Zisu, “Sa Qua Binaņara si lopu tanisa kasia popoa hie, ba be guana tanisa kasia popoa hie si asa, si kote varipera na lavelave Nau rini pu luli Au, meke lopu kaqu ta tuqe vagi koari na koimata tadi na tie Ziu si Rau. Ba sa Qua

* **18:32** Zn 3:14, 12:32

Binaᅇara si lopu tanisa kasia popoa hie,” gua se Zisu.

³⁷ Ke nanasa la ia Paelati si Asa, “Vegua, na baᅇara tugo si Goi! Taga?”

Meke olaᅇa se Zisu. “Uve, goto si goi totoᅇo zama sapu baᅇara si Arau. Pa ginugua asa ke podo si Arau, meke pa ginugua asa ke mae si Arau pa kasia popoa pude tozi vura nia sa hinokara. Doduru pu koa pa kalina sa hinokara si va avoso mae koa Rau,” gua se Zisu.

³⁸ Meke nanasa la ia Paelati si Asa, “Nasa sa hinokara?” gua si asa.

Tava Ego pude Va Matea se Zisu

(Matiu 27:15-31; Maka 15:6-20; Luke 23:13-25)

Meke pule la pule koari na tie Ziu pa sada se Paelati, meke la zama koa rini, “Loke tinavete kaleana si dogoro vura nia rau sapu tavetia sa tie hie.

³⁹ Ba mia hahanana gamu pa totoᅇona sa Inevaᅇa Pasova si pude vata rupaha atua rau koa gamu si keke tie ta pusina. Vegua maqu vata rupaha vatua koa gamu sa Baᅇara tadi na tie Ziu?” gua si asa.

⁴⁰ Meke velavela la ia rini si asa, “Lokari, lopu Asa! E Barabasi tu si hiva nia gami!” gua si arini. Barabasi si na tie hikohikona meke variva mate si asa.

19

¹ Meke tozi ni sa sari na solodia pude seke nia hilihiliburuana se Zisu.

² Meke tavetia rina solodia si keke piribatu rakirakihi guana toropae baᅇara, meke va hakea

rini pa batuna, meke va sage nia poko pepolo tana banara rini si Asa.

³ Beto asa si mae zama guahe koa Sa si arini, “Mani toa va gelenae sa Banara tadi na tie Ziu,” gua. Meke la pihipoharia rini sa isumatana Sa.

⁴ Meke vura pule la koasa kobi tinoni se Paelati meke zama, “Ego, turana vura pule atu nia rau koa gamu si Asa pude vata gilana nia koa gamu, sapu lopu boka vagia rau si keke ginugua pude zutu nia koa Sa,” gua si asa.

⁵ Ke totošo vura mae se Zisu, si toropae nia Sa sa toropae rakihi, meke poko nia Sa sa poko banara meke zama se Paelati. “Dotu, sa tie!” gua.

⁶ Sipu dogoria tugo ri kasa nati hiamā na tie kopu Zelepade se Zisu, si velavela si arini, “Va matea gana pa korosi! Va matea gana pa korosi!” gua si arini.

Meke zama la koa rini se Paelati, “Mae vagia gamu, mamu va matea pa korosi. Ba sapu arau si namu loke ginugua hokara si dogoria rau koa Sa pude vata zutu nia,” gua se Paelati.

⁷ Ba olana pule la tugo koa sa sa vinarigara lavata, “Koa nana sa mami Tinarae, meke koasa Tinarae asa si kaqu tava mate tugo sa tie sapu guahe. Ura zama si Asa, ‘Arau si na Tuna Tamasa,’ guni pule nia,” gua si arini.

⁸ Sipu avosia tugo Paelati sapu gua asa, si matagutu sisigiti si asa.

⁹ Ke nuquru pule la pa nana vetu qavuna se Paelati meke nanasia sa se Zisu, “Pavei mae guamu si Goi?” Ba korona olania Zisu si asa.

10 Ke zama se Paelati, “Na vegua ke koromu olaña mae au tu Goi? Lopu gilantau tu Goi, sapu arau tagoa sa ninirañira pude vata rupahigo babe va matego pa korosi?” gua si asa.

11 Meke olaña la se Zisu, “Loke mua ninirañira telemu si goi, be lopu poni nigo sa Tamasa. Ba sa sinea tanisa tie pu luara lani Au koa goi si kaleana hola nia sa mua sinea.”

12 Sipu avosia Paelati sapu gua asa, si podekia sa pude vata rupahia se Zisu, ba velavela pule la sa vinarigara lavata, “Be vata rupahia goi si Asa, si lopu na baere tanisa bañara Roma si goi! Sina asa sapu zama, ‘Arau si na bañara,’ gua si na kana te Siza si asa!” gua si arini.

13 Totoso avosi Paelati sari na zinama arini, si turana la nia sa pa sada se Zisu meke habotu si asa pa habohabotuana varipitui, sapu ta tavetae patu lanolanoño lavata. (Pozana si Qabata pa zinama Hiburu.)

14 Ele tata korapa rane sa popoa koasa rane va namanama, meke pana veluveluna sa rane sana si kote kamo sa rane Sabati tanisa vuiki Pasova, gua, ke zama la koari na tie se Paelati, “Dotu, sa mia Bañara!” gua si asa.

15 Ba velavela pule la si arini, “Va matea! Va matea gana pa korosi!” gua si arini.

Meke nanasa la i Paelati si arini, “Hiva nia gamu pude va matea rau pa korosi sa mia bañara?”

Meke olaña sari na nati hiama, “Loke mami bañara pule si gami ba e Siza mo!” gua si arini.

16 Ke tiqe va malumu vala nia Paelati koa rini se Zisu pude madi va matea pa korosi, gua.

Tava Mate pa Korosi se Zisu
(Matiu 27:32-44; Maka 15:21-32; Luke 23:26-43)

Meke turana taloa nia rina solodia se Zisu.

¹⁷ Meke palekia Sa sa nana korosi, meke la kamo pa keke vasina sapu ta pozae, “Batu Tomate,” (Pa zinama Hiburu si Qoloqota.)

¹⁸ Vasina si poka nia rini si Asa pa korosi. Meke karua tie pule si pokani tugo rini pa hopeke dia korosi, koa varikali pa karu kalina e Zisu.

¹⁹ Meke kuberia Paelati si keke kinubekubere sapu guahe: “ZISU PA NAZARETI, SA BANARA TADINA TIE ZIU,” gua. Meke va sotoa sa pa batuna sa korosi.

²⁰ Meke soku tie Ziu tiroa si asa, sina lopu seu koasa vasileana nomana sa vasina pu poka nia rini pa korosi se Zisu. Sa kinubekubere si ta kubere pa zinama Hiburu, Latini meke Quriki.

²¹ Meke zama sari na nati hiama koe Paelati, “Mu lopu kubere gunia asa, ‘SA BANARA TADINA TIE ZIU,’ gua, ba gua tu he: zama guahe sa tie hie, ‘Arau sina Banara tadi na tie Ziu.’ Mamu gua tu,” gua sarini.

²² Ba olaña la koa rini se Paelati, “Sapu ele kuberia rau si asa tugo si ele kuberia rau,” gua si asa.

²³ Sipu beto poka nia rina solodia se Zisu pa korosi si vagi rini sari Nana poko meke paqaha made i meke variva hia ni rini, hopeke sari ka made solodia. Meke vagia tugo rini sa nana poko doduru sapu loke pinitina, podalae pa ruana meke kamo pa hubina.

²⁴ Meke vari zamai sari solodia, “Mada lopu rikatia ba mada variva mudumudukeda nia,

mada dogoria sapu esei kote vagia sia,” gua si arini. Ta evaṅa si hie pude ni tava gorevura sapu gua ta kubere koasa Kinubekubere Hope sapu guahe:

“Vari hia ni rini sari na Qua poko meke vari mudumudukeda nia rini sa Qua poko doduru.”

Ke gua asa sapu tavetia rina solodia.*

²⁵ Ba turu tata dia pa korosi vasina pu ta pokae se Zisu, se Mere sa tinana, sa vavenena sa tinana, meke e Mere sa loana e Kilopasi, meke e Mere sapu mae guana pa Magidala.

²⁶ Meke sipu dogoria Zisu sa tinana meke sa disaepeli sapu tataru hola nia Sa, korapa turu dia vasina, si zama la koasa tinana si Asa, “Isa sa tumu,” gua si Asa.

²⁷ Meke zama la tugo koasa disaepeli si Asa, “Isa sa tinamu,” gua. Podalae koasa totošo tugo asa, si turana vagia sa disaepeli sa tinana Zisu meke la koa pa nana vetu.

Sa Minate te Zisu pa Korosi

(Matiu 27:45-56; Maka 15:33-41; Luke 23:44-49)

²⁸ Sipu gilania Zisu sapu ele hokoto kamahire sari doduru tinatoṅa meke pude tava gorevura valeana, sapu gua ele ta kubere pa Kinubekubere Hope, gua, si zama si asa, “Memeha Qua,” gua.*

²⁹ Koanana si keke vovoina, sapu siṅia na vaeni^d pasana, ke sipu avosia rini sa zinama te Zisu si poṅa la nia rini koasa vaeni si keke puha,

* 19:24 Sam 22:18 * 19:28 Sam 69:21, 22:15

meke va sotoa rini pa batuna keke huda meke va sage la nia rini pa beruna Zisu.

³⁰ Meke sipu beto napoa Zisu sa vaeni si zama si Asa, “Ele beto hokara.” Meke tige va todono gorea Sa sa batuna meke luaria Sa sa maqomaqona.

Ta Hova Kali Qelegelena se Zisu

³¹ Ura na rane va namanama bisa sa rane asa, meke koivugona si kote na rane Sabati arilaena pa korapana sa vuiki Pasova. Sina lopu hiva ni ri na tie Ziu pude sigoto hola pa korosi sari na tini pa rane hopena asa, ke la tepa koe Paelati sari kasa pude mokui nenedi sari tie pa korosi, pude tuturei mate meke va gorei sari tinidia.

³² Gua asa ke la mokui rina solodia sari na nenedi ri karua tie, sapu ta pokae turanae koe Zisu pa korosi.

³³ Ba sipu la dia koe Zisu gua si dogoria rini sapu ele mate tu si Asa, ke lopu mokui rini sari nenena.

³⁴ Ba huma nia hopere keke solodia si Asa pa kali qelegelena, meke zoloro vura va hodaka sa ehara na kolo pa tinina Sa.

³⁵ Meke sa tie pu dogorona sapu gua ta evana si helahelae vura ni sa saripu gua hire, pude gamu ba kote va hinokara. Ura saripu zama ni sa si hinokara tugo, meke gilania sa telena sapu zama hinokara si asa.

³⁶ Ta evana saripu gua hire pude tava gorevura sa Kinubekubere Hope sapu zama guahe: “Lopu keke rina susurina si kote ta moku,” gua.*

* 19:36 Ekd 12:46; Nab 9:12; Sam 34:20

³⁷ Meke keke zinama pule pa Kinubekubere Hope si zama guahe: “Kaqu doño la ia ri sa tie pu huma ia rini,” gua.*

Ta Pomunae se Zisu
(*Matiu 27:57-61; Maka 15:42-47; Luke 23:50-56*)

³⁸ Sipu hola sapu gua asa, si mae koe Paelati si keke tie pozana e Zosepa, na tie pa Arimatia si asa, meke tepa ia sa sa tinina e Zisu koe Paelati, ke va malumu la nia Paelati si asa. Zosepa si keke disaepeli golomona te Zisu ba koa gua sapu matagutu ni sa sari na koimata tadi na tie Ziu ke lopu vata gilana si asa koari na tie.

³⁹ Meke se Nikodimasi, sa tie pu la dogorona se Zisu pana korapa boni tatasana, si luli koe Zosepa, meke palekia sa sa meresena sapu ta varihenie moa na aloesi, sapu padana keke gogoto tolonavulu kilo mamatana.*

⁴⁰ Vagia ri kara sa tinina Zisu, meke hade nia poko lineni, meke va vuvusu nia meresena humaña lea ri kara, gua sa hahanana tadi na tie Ziu, pude va namanama nia sa tinina pude ta pomunae, gua.

⁴¹ Meke tata koasa vasina pu ta pokae pa korosi se Zisu si keke inuma, meke pa inuma asa si koa nana si keke lovu vaqurana, sapu lopu ele ta pomunae tiena.

⁴² Sina na rane va namanama si asa, na tata kamo sa rane Sabati, meke lopu seu tugo sa lovu asa, ke la veko nia mo rini vasina sa tinina e Zisu.

* **19:37** Zak 12:10; Rev 1:7 * **19:39** Zn 3:1-2

20

Lovu Kokobana

(Matiu 28:1-8; Maka 16:1-8; Luke 24:1-12)

¹ Pana munumunu vaqavaqasa rane Sade, sipu korapa huporo nana sa popoa, si topue la pa lovu se Mere sa barikaleqe pa Magidala, meke dogoria sa sapu ele tava rizu sa patu lavata pa sasadana sa lovu.

² Ke haqala la si asa koe Saimone Pita, meke koasa disaepeli sapu tataru hola nia Zisu, meke la totozi koa rini, "Ele vagi taloa nia rini sa tinina sa nada Baṅara koa sa lovu, meke lopu ta gilana sa vasina pu veko nia rini si Asa," gua se Mere.

³ Ke topue la pa lovu se Pita meke sa disaepeli asa.

⁴ Haqala beto sari kara, ba sa disaepeli asa si haqala va mudia sa se Pita meke la kamo kekenu nana koasa lovu.

⁵ Meke kokopo la si asa meke dogori sa sari poko lineni pa korapana sa lovu sapu korapa koa dia, ba lopu nuquru la si asa.

⁶ Meke kamo mudi la se Saimone Pita, meke nuquru hola la pa korapana sa lovu. Meke dogoria sa sa poko lineni korapa koa nana vasina,

⁷ meke sa poko sapu hade nia rini pa batuna Zisu, si lopu koa somanae koasa, ba ta polo valeana meke koa vata kale nana.

⁸ Ke tiqe somana nuquru la sa disaepeli sapu mae kamo kekenua sa lovu, meke dogoria sa, ke va hinokara.

⁹ Ba lopu ele boka va bakalia rini sapu gua ta kubere pa Kinubekubere Hope, sapu kaqu turu pule pa minate si Asa, sapu gua.

10 Meke pule sari karua disaepeli la pa vasina pu koa rini.

Vata Dogoro koe Mere sa Barikaleqe Magidala se Zisu

(Matiu 28:9-10; Maka 16:9-11)

11 Ba se Mere si turu kabokabo nana pa sadana sa lovu meke kokopo pude doño la pa korapana sa lovu si asa.

12 Meke dogori sa sari karua mateana pokopoko keoro, korapa habotu dia vasina pu veko nia rini sa tinina e Zisu; keke pa batuna meke keke pule si pa nenena.

13 “Tio na vegua ke kabo tu si goi?” gua sari karua.

Meke olaña si asa, “Na vagi pania rini sa tinina sa qua Banara, meke lopu gilania rau sapu pavei veko nia rini si Asa!” gua se Mere.

14 Ba seke liñana gua se Mere si dogoria sa se Zisu korapa turu Nana vasina, ba lopu doño gilania Mere sapu e Zisu mo si Asa.

15 Meke zama se Zisu, “Tio, na vegua ke kabo si goi? Esei si hata ia goi?” gua si Asa.

Balabala se Mere sapu hokara sa tie tavetavete pa inuma gua, ke zama la ia sa si Asa. “Tio, pude ele paleke pania goi, si mamu tozi nau sa vasina pu veko nia goi si Asa, pude maqu la vagia,” gua si asa.

16 “Mere!” gua se Zisu. Ke gasa taliri la koa Sa se Mere meke zama la pa zinama Hiburu, “Rabae” sapu sa ginuana sa sina Titisa.

17 Ba zama la koasa se Zisu, “Mu lopu tiqu Au, sina lopu ele pule la koasa Tamaqu si Rau. Ba mu la tozi ni sari kasa tasiqu sapu korapa pule

la si Arau koasa Tamaqu, meke sa Tamadia, sa Qua Tamasa, meke dia Tamasa tugo,” gua si Asa.

¹⁸ Ke pule la totozi koari na disaepeli se Mere, sa barikaleqe Magidala, sapu ele dogoria sa sa Baṅara, meke tozi ni tugo sa sapu gua zama nia Zisu koa sa.

Vata Dogoro koari Nana Disaepeli se Zisu

(Matiu 28:16-20; Maka 16:14-18; Luke 24:36-49)

¹⁹ Koasa veluvelu koasa rane Sade asa, na ele huporo sa popoa, si varigara sari na disaepeli meke tuku tamunu pa keke lose, sina matagutu ni rini sari na koimata tadi na tie Ziu. Meke mae turu Nana pa varikorapadia rini se Zisu meke zama, “Mani koa koa gamu sa binule,” gua si Asa.

²⁰ Beto zama gua si Asa, si va dogoro ni Sa koa rini sari limana, meke sa kali qeleqelena. Sipu dogoria rini sa Baṅara, si qetuqetu hola sari disaepeli.

²¹ Meke zama pule la koa rini se Zisu, “Mani koa koa gamu sa binule! Gua sapu garunu Au sa Tamaqu si Arau, si garunu gamu tugo Arau si gamu,” gua si Asa.

²² Meke sipu beto zama gua si Asa, si siṅo la koa rini si Asa meke zama, “Mi vagia sa Maqomaqo Hope.

²³ Be taleoso ni gamu sari na sinea tadi na tie, si kote taleosae tugo si arini, ba be lopu taleoso ni gamu sarini, si lopu kote taleosae tugo si arini.”*

Zisu meke Tomasi

* **20:23** Mt 16:19, 18:18

24 Totoso mae koa rini se Zisu, si lopu somana koa rini se Tomasi, sapu ta pozae Vivi, sapu keke koari ka manege rua disaepeli.

25 Ke tozi nia ri kasa disaepeli si asa, “Ele dogoria gami sa Baṅara,” gua.

Ba zama la koa rini se Tomasi, “Be lopu dogori rau sari na kiradi rina poka pa limana, meke koti ni kakarutuqu rau sari poudi rina poka arini, meke taṅini nia limaqu sa kali qeleqelena, si koroqu va hinokara si rau,” gua si asa.

26 Ego sipu hola keke vuiki si varigara pule pa vetu sari na disaepeli, meke pa totosu asa si somana se Tomasi koarini. Tuku sari na sasada, ba mae turu pa varikorapadi rini se Zisu, meke zama, “Mani koa koa gamu sa binule,” gua.

27 Meke zama la koe Tomasi se Zisu, “Ego mamu koti mae ni kakarutumumu koari na poudi rina poka pa limaqu, mamu dogoro valeani sari limaqu; mamu qaṅama mae nia sa limamu, mamu va nuquru la nia pa kali qeleqelequ. Mu lopu koa tie va gugue ba mu va hinokara tu ba goi,” gua si Asa.

28 Meke olaṅa la koa Sa se Tomasi, “Kei, qua Baṅara meke qua Tamasa!” gua si asa.

29 Meke zama la koa sa se Zisu, “Sina dogorau mo goi ke va hinokara, ba qetu tugo si arini pu lopu hite dogorau ba va hinokara,” gua se Zisu.

Sa Nati Guguana sa Buka Hie

30 Sokudi rina vina gilagila variva magasadi si taveti Zisu pa totosu sipu koadia sari Nana disaepeli, ba lopu ta kubere koasa buka hie.

³¹ Ba hire si ta kubere, pude mi va hinokaria sapu e Zisu si sa Karisito^d, sa Tuna Tamasa, meke pana va hinokaria gamu si kote vagia gamu sa tinoa hola pa korapa Pozana Sa.

21

Vata Dogoro koari ka Zuapa Disaepeli se Zisu

¹ Sipu hola kaiqa rane, si la vata dogoro pule nia pule koari Nana disaepeli pa kopi Taberiasi se Zisu, meke guahe sapu ta evaṅa pa totonasa asa.

² Ari Saimone Pita, e Tomasi sapu ta pozae Vivi, e Nataniela sapu mae guana pa Kena pa popoa Qaleli, meke sari na tuna e Zebeti, meke sari karua disaepeli pule si koa varigara dia.

³ Meke zama la koa rini se Pita, “Tala habu qua si rau,” gua si asa. Meke zama la koasa sarini, “Gami ba hiva luli mami tugo koa goi,” gua si arini. Ke la suraṅa si arini pa keke koaka meke topue la, ba koasa boṅina asa si namu na loketoṅa hokara si vagia rini.*

⁴ Sipu vaqavaqasa sa popoa, si mae turu Nana pa masamasa se Zisu, ba lopu hite gilania ri kasa disaepeli sapu e Zisu mo si Asa.

⁵ Ke nanasa la si Asa koa rini, “Kasa Qua baere, vegua vagi igana tugo si gamu?”

Olaṅa si arini, “Lokari, namu lopu keke,” gua si arini.

⁶ Ke zama si Asa, “Ego, mi ipania sa vaqara pa kali mataona sa koaka, meke kaqu vagi si gamu,” gua si Asa. Ke ipania rini sa vaqara meke lopu

* 21:3 Lk 5:5

boka kave vura nia rini, sina na siñia na igana si asa.*

⁷ Meke zama la koe Pita sa disaepeli sapu tataru nia Zisu, “Sa Bañara si isa,” gua. Sipu avosia tugo Saimone Pita sapu sa Bañara si isa, gua, si va sage pulea sa sa nana poko doduru, ura ele va gorea sa sa nana poko doduru asa totošo habu rini, meke hoqa gore la pa kolo meke gore la koe Zisu pa masa.

⁸ Meke qelu gore la pa masa sari kasa disaepeli pu koa koasa koaka, meke kavea rini sa vaqara sapu siñia na igana. Na lopu seu sisigiti pa masa si arini, guana lima ñavulu ñava mo seu gua.

⁹ Meke sipu kamo rini sa masa, si dogoria rini si keke nika motete lerana sapu hakea na igana, meke kaiqa bereti.

¹⁰ Meke zama la koa rini se Zisu, “Paleke mae kaiqa igana saripu tiqe habui gamu,” gua si Asa.

¹¹ Meke suraņa pule la pa koaka se Pita, meke balu gore la nia pa masa sa vaqara, sapu siñia na igana nomadi, padana keke gogoto lima ñavulu ñeta ninaedi sari doduru. Soku hola ba lopu hite boka rikata sa vaqara.

¹² Meke zama la koa rini se Zisu, “Mae gamu mamu henahena paki,” gua si Asa. Ba loke tie ri kasa si ona hiva nanasia si Asa, “Esei si Goi?” sapu gua, sina na doņo gilania dia rini sapu Asa tugo sa Bañara.

¹³ Meke mae se Zisu, meke vagi Sa sari na bereti meke vala ni Sa koa rini meke tavete kekeņoņo guni ni tugo Sa sari na igana.

* 21:6 Lk 5:6

14 Hiera tugo sa totoſo vina űeta ſapu la vata dogoro ſe Zisu koari na diſaepeli pa mudina ſa Nana tinuru pule pa minate.

Zisu Meke Pita

15 Meke ſipu beto henahena rini, ſi zama la koe Saimone Pita ſe Zisu, “Saimone, tuna e Zone, vegua, tataru zonazona Nau tugo goi, hola nia ſa tataru tadirini ſara,”

Meke olaņa ſe Saimone, “Uve, Baņara, gilania Mua ſapu tataru nigo rau,” gua ſi aſa.

Meke zama ſe Zisu, “Mu poni ſari na Qua lami,” gua ſi Aſa.

16 Meke nanasa pule la tugo koa ſa ſe Zisu pa vina rua totoſo, “Saimone, tuna e Zone; tataru Nau tugo goi ſi Rau?”

Meke olaņa ſe Saimone, “Uve, Baņara, gilania Mua Goi ſapu tataru nigo rau.”

“Ego, mu kopu ni ſari na Qua ſipi,” gua ſe Zisu.

17 Ba zama pule la tugo koasa pa vina űeta totoſo ſi Aſa, “Saimone, tuna e Zone, tataru Nau goi ſi Rau?” Meke talotaņa hola nia Pita ſapu gua aſa, ſina nanasa gunia he Zisu ka űeta totoſo, “Tataru Nau goi,” gua.

Ke zama la koa Sa ſi aſa, “Baņara, doduru tiņitoņa ſi gilani Goi. Ke ele gilanaſu Mua mo ſapu tataru nigo rau ſi Goi!”

Meke olaņa la ia Zisu ſi aſa, “Ego mu poni ſari na Qua ſipi.

18 Maqu tozi va hinokara nigo, pa totoſo tie vaqaramu ſi hoke vatana pulenigo telemu meke hoke la vaſina pu hiva la ia goi, ba pana barogoso goi ſi kote va nadori goi ſari na limamu, meke votiki tie tu kote va pokogo, meke kote turaņa la

nigo vasina sapu lopu emu hiva la ia goi,” gua se Zisu.

¹⁹ Zama nia Zisu si hie pude tozia sa guguana sa minate sapu kote va kamoā Pita pude va lavatia sa Tamasa, gua. Meke beto asa si zama la koa sa se Zisu, “Mae mamu luli Au,” gua si Asa.

Zisu meke sa Disaepeli sapu Tataru nia Sa

²⁰ Liṅana se Pita meke dogoria sa sa disaepeli sapu tataru nia Zisu, asa sapu rizu tata koe Zisu pa totošo henahena rini, meke sapu nanasa, “Esei tugo si kote qoramu Goi?” gua.*

²¹ Sipu dogoria tugo Pita si asa, si nanasa la ia sa se Zisu, “Baṅara, vegua sa tie hie?” gua si asa.

²² Meke olaṅa se Zisu, “Be hiva nia Rau pude toa kamoā sa sa Qua pinule mae, si lopu mua ginugua goi pude gilania. Agoi si mamu luli Au mo!” gua si Asa.

²³ Ke ene sa inavoso koari na tie saripu lulia se Zisu sapu lopu kaqu mate sa disaepeli hie, gua. Ba lopu gua asa sapu zama nia Zisu, ba gua mo he: “Be hiva nia Rau pude toa kamoā sa sa Qua pinule mae si pude vegua ke nominomi nia goi si asa,” gua mo.

²⁴ Asa tugo sa disaepeli sapu helahelae ni saripu gua hire, meke asa tugo sapu kubere gore ni si arini, meke gilania gita sapu gua zama ni sa si hinokara tugo.

Vina Betobeto

²⁵ Ba sokudi hola pule sari na tinavete saripu taveti Zisu, be guana ta kubere gore beto sari doduru, si balabala ia rau sapu lopu kote ari

* 21:20 Zn 13:25

lolomona sa kasia popoa pude veko betoi sari
buka.

Buka Hope
The Holy Bible in the Roviana language of the
Solomon Islands
Buk Baibel long langguis Roviana long Solomon
Islands

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Roviana

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 13 Dec 2023

2a5324ac-61e8-5e5b-b226-f3d15850d7c5